

KONDA

Barometresi

TEMALAR

İnsan Hakları Algısı
Haziran 2012

(Bu rapor abone sözleşmelerimizin gizlilik süreleri dolduktan sonra sözleşmelerdeki ilgili maddelerin KONDA'ya verdiği haklar uyarınca yayınlanmıştır.)

KONDA

ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

İÇİNDEKİLER

1. YÖNETİCİ ÖZETİ.....	5
2. İNSAN HAKLARI ALGISI.....	8
2.1. Kavramsal Çerçeve	8
2.2. İnsan Hakları Kavramı.....	11
2.2.1. İnsan hakları ne demek?	12
2.2.2. Haklar ne zaman başlar?	14
2.3. İnsan Hakları ve Sosyal Adalet	16
2.3.1. Anadilde eğitim	21
2.4. Zayıf gruplar	23
2.4.1. İnsan hakları en çok ihlal edilenler	23
2.4.2. İnsan hakları ihlal edilen gruplar	24
2.4.3. Kendilerini zayıf grupların parçası olarak görenler	26
2.4.4. Ayrımcılığa uğrama	27
2.5. İnsan haklarını koruma görevi	29
2.5.1. İnsan hakları açısından kurumlara güven	31
2.5.2. Uluslararası kurumların rolü	33
2.5.3. Bireysel sorumluluk	33
2.5.4. Devletin insan hakları notu	34
2.5.5. İhlalleri kim yapıyor?.....	38
2.6. Şirketler ve insan hakları	41
2.7. İnsan hakları kültürü	44
2.7.1. Haklar nerede yazıyor?.....	44
2.7.2. Haklar nereden öğreniliyor?.....	45
2.7.3. Hak ihlalinde başvurulmuş kurum	45
2.8. İnsan hakları ve ilerleme.....	47
2.9. Analiz: İnsan Hakları Algısı Araştırması, Türkiye.....	49
3. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ.....	55
3.1. Araştırmanın Genel Tanımı	55
3.2. Örneklem.....	55
4. TÜM CEVAP DAĞILIMLARI	57
4.1. Deneklerin Profili	57
4.2. İnsan Hakları Algısı	63

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

Araştırmanın Tanımı

Bu rapora esas olan araştırma, 9-10 Haziran 2012 tarihlerinde, 27 ilin merkez dâhil 93 ilçesine bağlı 150 mahalle ve köyünde 2559 kişiyle hanelerinde yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

KONDA Araştırma 2010 yılından beri her ay düzenli olarak BAROMETRE adı altında siyasal ve toplumsal araştırmalar serisi gerçekleştirmektedir. Her BAROMETRE araştırmasında düzenli olarak sorduğumuz standart soruların yanı sıra toplumun algı ve beklentilerini ölçmek için o ayın anketine özgü bir tema çerçevesinde sorular da sorulmaktadır. Konda Haziran'12 Barometresi kapsamında yer alan 'İnsan Hakları Algısı' temasına ilişkin bu raporu abonelerimizle yaptığımız sözleşmelere uygun olarak kamuoyuyla paylaşıyoruz.

Aylık Tema: İnsan Hakları Algısı

Türkiye'nin insan hakları ihlalleri sicili oldukça yüklüdür. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin davalarına baktığımızda, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni ihlal eden 159 dava söz konusudur ve Türkiye üç yıldır art arda listenin en başında yer almaktadır. Türkiye'nin en sık yaptığı ihlaller, adil yargılanma hakkı tanımama ve dava sürelerinin fazla uzun olması olarak ortaya çıkmaktadır. Bu ayki KONDA Barometresi'nin teması olarak "insan hakları algısını" seçmiş olmamızın amacı, insan hakları algısını kamuoyu düzeyinde şekillendiren makro ve mikro düzeydeki etkenleri incelemektir.

Toplum insan hakları kavramını, her insanın sırf insan olduğu için temel hakları olduğunu ve bunun devletçe tanınan bir şey olmadığını ve eşitlik, barınma hakkı, eğitim hakkı gibi temel hakların gereğini anlamaktadır.

Türkiye'ye özgü sosyal adalet konularında görüşülen kişilerin çok büyük bir kısmı sosyal adaletten yana olduklarını ifade ettiler. Görüşülen kişilerin:

- Yüzde 93'ü "Yoksul kesimlerde çocukların düzgün eğitim alamaması, insan hakları ihlalidir" cümlesini, yani eğitim hakkını;
- Yüzde 89'u "Şiddeti övmedikçe, herkes fikrini istediği gibi ifade edebilmeli, bundan dolayı cezalandırılmamalıdır" cümlesini, yani ifade özgürlüğünü;
- Yüzde 86'sı "Davaların uzun süre sonuçlanmaması, uzaması insan hakkı ihlalidir" cümlesini
- Yüzde 85'i "Başörtülü kadınlar istedikleri işte çalışabilir" cümlesini, yani fırsat eşitliğini,
- Yüzde 67'si "Protesto için toplanan öğrencilere veya grev için toplanan işçilere biber gazı sıkılmak insan hakları ihlalidir" cümlesini, yani protesto hakkını;
- Yüzde 58'i "Terör zanlısı olsa bile mahkumlara işkence yapılması insan hakkı ihlalidir" cümlesini onaylıyor.

Diğer bir sosyal adalet konusu olan anadilde eğitimle ilgili olarak "Almanya'daki Türk çocuklarının anadilleri olan Türkçe eğitim alamaması insan hakları ihlalidir" cümlesi yüzde 81 oranında onaylanırken, bu oran "Türkiye'deki Kürt çocuklarının anadilleri olan Kürtçe eğitim alamaması insan hakları ihlalidir" cümlesinde yüzde 47'e düşüyor ancak Kürtler arasında yüzde 91'e çıkıyor.

En çok hakları ihlal edildiği düşünülen, akla ilk gelen gruplar sırasıyla yoksullar, kadınlar, çalışanlar ve Kürtler. Ancak bir liste okunarak aynı soru sorulduğunda yine en başta olan yoksullar ve kadınlardan sonra türbanlılar, ardından Kürtler ve Aleviler sayılıyor. Yoksulların, kendi yoksullarından şikayet etmemesi ve cevapların demografik kümelerle göre pek değişmemesi çarpıcı sonuçlar arasında. Halbuki kadınlar, Kürtler, Aleviler ve kısmen türbanlılar kendi gruplarının haklarının ihlal edildiğini daha çok görüyor.

Toplumun üçte biri kendini hakları ihlal edilen, zayıf ve savunmasız gruplardan birinin parçası sayıyor. En mağdur hissedenlerse Aleviler. Görüşülen kişilerin yüzde 42'si herhangi bir sebepten dolayı ayrımcılığa maruz kaldığını söylüyor ve fikirlerinden, cinsiyetinden ve hayat tarzından dolayı ayrımcılığa uğrayanların oranı başörtüsünden ve inancından dolayı ayrımcılığa uğrayanlardan biraz daha yüksek.

İnsan haklarını temin etme ve koruma görevinin esasen devlet ve kurumlarında olduğunu görüşülen kişiler genelde biliyor. Üçte bir kadarı da daha bütüncül bir yaklaşımla tüm kurumlara sorumluluk yüklüyor. Medyanın, sivil toplum kuruluşlarının ve şirketin sorumlu görülme oranları ise çok düşük.

Toplumun üçte biri insan hakları açısından güvenilecek kurum bulamasa da, en güvenilen yüzde 21,5'lik oranla başbakan. Güven açısından başbakan ve diğer seçilmişleri, yargı sistemi ve Cumhurbaşkanı takip ediyor ve uluslararası kurumların çok düşük bir

oranda (yüzde 3) söylenmiş olması dikkat çekiyor. Nitekim, yüzde 66 oranında bu kurumların insan haklarını içişlerimize karışmak ve bölmek için kullandıkları inancı mevcut.

İnsan hakları ihlallerini kimlerin yaptığı sorulduğunda, üçte bir oranında söylenen devleti, yüzde 26 ile medya takip ediyor. Erkekler, şirketler, polis ve asker daha düşük oranlarda.

İnsan haklarını koruma görevinin esasen kimde olduğu sorusunda şirketlere işaret edilmese de, sorumlulukları olup olmadığı sorulduğunda, yüzde 60 oranında olduğu söyleniyor. Şirketlerin sorumluluğu olduğunda en çok inananlar özel şirket çalışanları. Yüzde 12'lik bir kesim ise en çok insan hakkı ihlali yapanların şirketler olduğunu söylemiş. Çalışanlar, çalışmayanlara kıyasla bunu daha çok söylüyor ve her beş işçinin birinin bunu demiş olması dikkat çekiyor.

Görüşülen kişilerin üçte biri haklarının nerede yazdığını bilmezken, üçte biri anayasada yazdığını söylüyor. Hakların en sık öğrenildiği kaynak ise anayasa değil, medya: toplumun yaklaşık yarısı hakların televizyondaki tartışmalardan veya gazetelerden öğrendiğini söylüyor. Hakların ihlal edilmesi durumunda ise, görüşülen kişilerin yarısı yargı sistemine üçte biri ise kolluk kuvvetlerine başvuracağını belirtiyor. Nereye başvuracağını bilmeyen oranının oldukça düşük (yüzde 4) olması da ümit verici.

Toplum insan haklarının hem bireyin hem insanlığın ilerlemesi için önkoşul olduğu konusunda hemfikir olsa da, yüzde 57'si temkinli davranmak taraftarı.

Araştırmanın genel analizinde 7 ana sonuç ortaya çıkıyor.

1. Türkiye toplumu, insan hakları kavramında net, temel anlayışta uluslararası standart ve prensiplerle uyumluluk gösteriyor.
2. İnsan hakları ve sosyal adalet ilişkisinde birçok sosyal adalet konularını insan hakları çerçevesinde kurabiliyor, fakat bazı hak ve özgürlüklerde sosyal adalet ve sosyal devlet anlayışında farklılıklar gösteriyor. Genel olarak adalet sistemine inanç ve güven çok düşük.
3. Zayıf ve savunmasız grupların algılanışı net, çıkan sıralama nüfus yüzdeleri bakımından göz önüne alındığında çok doğru. Fakat algısında kendine yakın olanı seçimlerinde öne koyuyor.
4. Devlet ve kurumlarının algılanışı insan hakları iletişimini zorluyor. Ana aktör olarak devletin insan haklarındaki rolünden toplumun beklentileri net, fakat diğer ana aktörlerin rollerinde ve rollerin öneminde farklılıklar var.
5. Uluslararası kurumların rolleri ve uluslararası sözleşmelerin anlayışı düşük, bunun iletişimi uzun dönemde zorlayıcı olabilir.
6. Toplum temel insan hakları eğitimi ve bilgilendirilme için gerekli araçlardan yoksun, fakat doğru eğitimi ve bilgilendirmeyi almaya çok açık.
7. Toplum insan hakları ihlallerine duyarlı, fakat insan haklarının ilerlemesi için yapılacak çalışmaların hızında konservatif, tutucu bir yaklaşım sergiliyor.

2. İNSAN HAKLARI ALGISI

2.1. Kavramsal Çerçeve

Türkiye'nin insan hakları ihlalleri sicili oldukça yüküldür. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin davalarına baktığımızda, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni ihlal eden 159 dava söz konusudur ve Türkiye üç yıldır art arda listenin en başında yer almaktadır. Halen Türkiye aleyhine 16.000 dava yürüyor ki, bu Sözleşme'nin yargı alanı içinde bir ülke aleyhine açılmış dava sayısında ikinci sıradadır. Türkiye'nin en sık yaptığı ihlaller, adil yargılanma hakkı tanımama ve dava sürelerinin fazla uzun olması olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu ayki KONDA Barometresi'nin teması olarak "insan hakları algısını" seçmiş olmamızın amacı, insan hakları algısını kamuoyu düzeyinde şekillendiren makro ve mikro düzeydeki etkenleri incelemektir.

Bu araştırmanın yapısı, şu boyutların analizine dayanmaktadır:

- ✓ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kararlarına göre en sık ihlal edilen insan hakları maddeleri
- ✓ Kamuoyunda / medyada en sık tartışılan insan hakları konuları
- ✓ Kültürel temeliyle ve hak temeli çelişen konular

Araştırma bir taraftan insan hakları konusunda anlayış, bilinç ve duyarlılık seviyesini (ne insan hakkıdır, ne değildir), diğer bir taraftan bu algıyı şekillendirmede rolü olan ana aktörleri (insan haklarından kim sorumlu ve görevlerini yerine getiriyorlar mı) tespit etmeyi amaçlamaktadır.

A. İnsan hakları, sosyal adalet ve hukuki çerçevesi kavramları

- İnsan hakları kavramına inanma
- İnsan hakları çerçevesinde sosyal adalet konuları

B. Ana aktörlerin rolü

- Devleti rolü (Hükümet/Yargıya güven seviyesi)
- STK'ların, şirketlerin, medyanın rolü
- Bireysel seviyede toplumsal sorumluluk

C. İnsan hakları anlayışının derinleştirilmesi ve insan hakları kültürünün yaratılması

- İnsan hakları eğitimi
- Empati

Sorular: İnsan hakları ve hukuki çerçevesi kavramı

1. İnsan hakları ve ilkeleri kavramına inancının analizi

İnsan hakları kavramı, her insanın herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan kendi haklarını yaşayabileceği inancına dayanır. İnsan hakları, başka tür haklardan iki şekilde ayrılır:

İlk olarak, temel karakteristikleri:

- ✓ Tüm insanlarda, sırf insan olmaları sebebiyle, doğuştan olan içsel bir şeydir (ör. Bu hakların “tanınması” gerekmez).
- ✓ Devredilemez.
- ✓ Herkes için geçerlidir (eşitlikçi).

İnsan hakları kanununa göre, aynı zamanda:

- ✓ Evrensel (her yerde geçerli)
- ✓ Bölünemez / birbirine bağımlı (farklı haklar ancak birbiriyle beraber var olabilir, dolayısıyla hiçbir hak diğerinden daha önemli değildir)
- ✓ Birbirleriyle ilişkidir (tüm haklar birbiriyle ilişkidir; birinin ihlal edilmesi durumunda, diğerleri de etkilenebilir)

İkinci olarak, insan haklarından türeyen ana görevler bireylere değil devlete ve makamlarına düşer.

- ✓ “Devletin / Hükümetin tanıyıp tanımamasından bağımsız olarak, her insanın her yerde temel haklara sahip olduğuna” inanıyor musunuz? (doğuştan, devredilemez, eşitlikçi)
- ✓ Bütün insanların yaş, cinsiyet, din, etnik kimlik gibi farkları dikkate almaksızın doğuştan saygınlığa ve eşitliğe sahip olduklarına dair inanç.
- ✓ Tüm insan haklarının birbirleriyle ilintili ve birbirine bağımlı olduğuna, yani bir hak ihlal edilirse, diğerlerinin de etkileneceğine katılıyor musunuz?
- ✓ İnsan hakları, insanlığın ilerlemesi için gerekli bir önkoşul mudur?

2.Zayıf, Savunmasız Grupların Algılanışı

Zayıf, savunmasız grupların algılanışını anlamak önemlidir. Toplumun bazı kesimleri insan haklarının ihlal edilmesi açısından daha savunmasız konumdadır. Küresel olarak kadınlar, çocuklar ve yoksullar listenin en başındadır. Öncelikle, Türkiye’de kimlerin zayıf gruplar olarak algılandığını, ikinci olarak, insan haklarını zayıf olarak algılananlardan dolayı desteklemenin nasıl algılandığını anlamak önemlidir.

- ✓ Türkiye’de en savunmasız gruplar (sırasız olarak): kadınlar, çocuklar, yoksullar, işsizler, Kürtler, azınlıklar, dini gruplar (türbanlı kadınlar, Aleviler)
- ✓ Türkiye’de en fazla kimlerin hakları ihlal edilmiştir, tanınmamıştır?
- ✓ Kendinizi savunmasız bir grup içinde görüyor musunuz? Hangisinde? (Kürtler, kadın, çocuk, yoksul, işsiz, LGBT, azınlıklar vs.)
- ✓ Cinsiyet, etnik köken, gelir, cinsel yönelim vesairenden bağımsız olarak, herkes kanun önünde eşit midir? Hukuk sistemi hepsine eşit ve hakkaniyetli davranıyor mu?

3. İnsan hakları çerçevesinde sosyal adalet konuları:

- ✓ Neler insan hakkı sayılıyor? Sayılanlar için, insan haklarının eşitlikle, adil olmakla ve kötü muameleden muafiyetle ilgili olduğunu düşünüyor musunuz? Hangileri desteklenmeli?
- ✓ Devlet herkes için ayırım yapmadan insan haklarını korumalı ve teşvik etmeli mi? Kürtler için de etmeli mi?

- ✓ Yaşam hakkı – ne yapmış olursa olsun, herkesin yaşam hakkı var mıdır ve devlet bunu korumalı mıdır? (Peki ya terörist, seri katil veya tecavüzcüler?)
- ✓ İşkence bazı durumlarda kullanılabilir mi – mesela suçluların sorgulanmasında?
- ✓ Hukuk sisteminin adil karar vereceğine güveniyor musunuz?
- ✓ Devletlerin hakları ve özgürlükleri geri alma hakkı var mıdır? Hangi durumlarda? (Savaşta, milletin varlığının tehdit altında olduğu acil durumlarda?)
- ✓ Barınma hakkı: Devlet evsiz olanlara veya ev edinme imkanı olmayanlara barınma sağlamalı mı?
- ✓ Eğitim hakkı: Eğitim herkese ücretsiz olarak sağlanmalı mı?

4. Hukuki çerçevede insan hakları ve sosyal adalet

- ✓ Türkiye’de insan hakları ve sosyal adaletin hukuki temelini oluşturan bir şey var mı, varsa nedir?
- ✓ İnsan haklarınızı nereden öğreniyorsunuz? (Anayasa, okul, gazeteler, kitaplar, aile vs.)
- ✓ Halihazırdaki anayasa insan hakları ve sosyal adaletin hukuki temelini oluşturuyor mu?
- ✓ İnsan hakları açısından, halihazırdaki yargı sistemindeki sorunlar nelerdir? Değişiklik gerekiyor mu, ne tür değişiklikler?
- ✓ Uluslararası insan hakları koruma sistemlerinin farkında mısınız? (Türkiye’nin taraf olduğu, imzaladığı insan hakları sözleşmeleri ve anlaşmaları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, BM birimleri vs.) Bunları iç meselelere müdahaleler olarak görüyor musunuz?

2.2. İnsan Hakları Kavramı

Araştırmada görüşülen kişilere insan hakları kavramı en temel ve en basit tanım kullanılarak sorulduğunda, çok büyük bir çoğunluğunun temel kavramla hemfikir oldukları görülüyor. “Sizce her insanın sırf insan olduğu için temel hakları var mıdır?” şeklinde sorulan soru yüzde 95 oranında onay görürken, insan haklarının doğuştan varolan temel haklar olup olmadığını vurgulayan diğer bir soru da bu genel bakışı onaylıyor. “Her insanın, temel hakları mı vardır, yoksa devletin insanlara verdiği, bahsettiği bir şey midir?” sorusuna cevaben görüşülen kişilerin yüzde 87’si herkesin temel hakları olduğuna, yüzde 10’u ise hakları devletin verdiği inandığını belirtiyor.

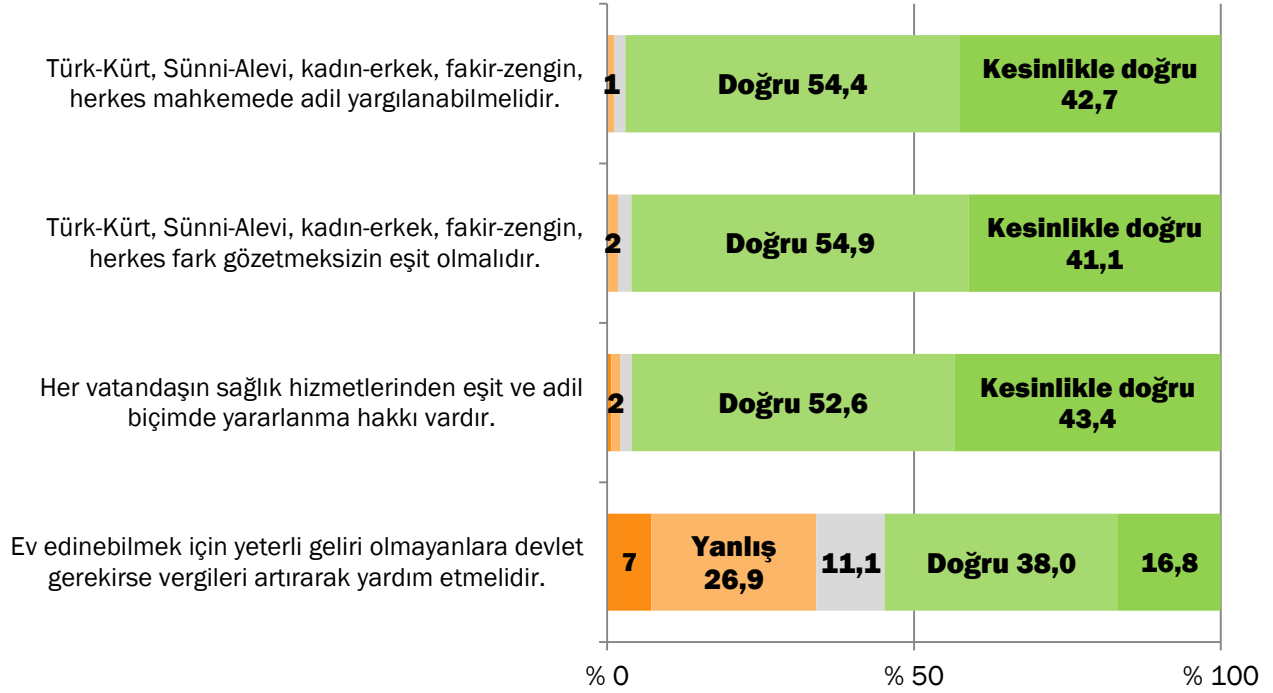
Sizce her insanın sırf insan olduğu için temel hakları var mıdır?	Yüzde
Evet	95,0
Hayır	5,0
Toplam	100,0

Her insanın, temel hakları mı vardır, yoksa devletin insanlara verdiği, bahsettiği bir şey midir?	Yüzde
Kesinlikle herkesin temel hakları var	59,1
Herkesin temel hakları var	27,4
Fikrim yok - bilmiyorum	3,6
Hakları devlet verir	7,6
Kesinlikle hakları devlet verir	2,3
Toplam	100,0

Halkın insan hakları kavramını bir ezbere dayanarak mı onayladığını, yoksa gerçekten anlayıp içselleştirmiş olup olmadığını anlayabilmek için insan haklarının sağlık hakkı, barınma hakkı, eşitlik gibi en temel ilkelerini sorduğumuzda durumun değişmediği görülüyor. Aşağıdaki grafikte de görülebileceği gibi, herkesin mahkemede adil yargılanabilmesi gerektiği fikri yüzde 97, herkesin fark gözetmeksizin eşit olduğu ve sağlık hizmetlerinden eşit ve adil biçimde yararlanma hakkı olduğu fikirleri ise yüzde 96 oranında onaylanıyor. Buna karşılık barınma hakkını ele alan “Ev edinebilmek için yeterli geliri olmayanlara devlet gerekirse vergileri artırarak yardım etmelidir” şeklindeki cümle okunduğunda, onay oranı yüzde 55’e düşüyor. Bu düşüşte, vergileri arttırmanın kişilere getireceği ek külfetin caydırıcılığının rolü olduğu tahmin edilebilir.

İnsan hakları ilkelerine bakış

Görüşülen kişilerin demografik özellikleri, insan haklarının temel ilkelerine nasıl baktıklarını fazla etkilemiyor. Herkesin eşit olması ve adil yargılanma gerektiği konusunda tüm demografik kümelerin hemfikir olduğu söyleyebilir. Bu iki ilke eğitim ve gelir arttıkça, dindarlık azaldıkça, yerleşim yeri daha şehirleştikçe ve hayat tarzı modernleştikçe çok küçük farklarla da olsa biraz daha fazla onay görüyor. Sağlık hizmetleri konusunda ise gelir ve eğitim seviyesi arttıkça yararlanma hakkı daha fazla onaylanıyor.

Ev edinme konusunda devletin yardım etmesi, barınma hakkını temin etmesi konusu ise, insan haklarının temel ilkelerine dair sorulan diğer üç sorudan biraz farklı algılanmış gibi görünüyor. “Ev edinebilmek için yeterli geliri olmayanlara devlet gerekirse vergileri artırarak yardım etmelidir” şeklindeki cümleye verilen onay oranları, beklenenin aksine, gelir seviyesine göre değişmiyor. Buna karşılık Kürtler, türbanlılar ve dindar muhafazakârlar arasında devletin ev edindirmesi gerektiğini düşünenlerin daha fazla oluşu, önermeyi ortalama yarım puan kadar daha fazla onaylamaları dikkat çekiyor. Bunun yanısıra, çalışanlar, devletin ev edindirmek için yardım etmesi gerektiği fikrine çalışmayanlara kıyasla biraz daha fazla karşı çıkıyor. Bunda, “gerekirse vergileri arttırarak” ifadesinin etkili olduğu, gelir vergisinden dolayı çalışanların daha tepkili olduğu tahmin edilebilir.

2.2.1. İnsan hakları ne demek?

Görüşülen kişilerin insan hakları ifadesinden tam olarak ne anladıklarını, kendi kelimeleriyle kısaca ne şekilde tanımladıklarını öğrenebilmek amacıyla, insan haklarına dair soru grubunun en başında “Sizce insan hakları ne demek?” şeklinde açık uçlu bir soru soruldu ve cevaplar kategorilendirildi. Görüşülen kişilerin üçte birinin insan haklarından anladığı, “özgürlük” kavramı oldu. Bu kategori, ifade özgürlüğü, söz

hakkı, ekonomik özgürlük gibi ifadeleri de içeriyor. İkinci sırada en sık söylenen kavram olan ve “insanca yaşamak”, “yaşam hakkı”, “her insana değer verilmesi”, “insan olduğunu bilmek” gibi ifadelerden oluşturulan “İnsan olabilme, yaşam hakkı” kategorisi, görüşülen kişilerin yüzde 12,4’ünün cevaplarından oluşuyor. Üçüncü sırada gelen ve yüzde 8,4 oranında söylenmiş olan “hak arama” kategorisi ise, “hakkını arayabilmek”, “hakların korunması”, “kendini savunabilmek”, “ezilmemek” gibi ifadelerle dillendirilmiş. Çok benzer oranda söylenen bir diğer cevap kategorisi, “eşitlik.”

İnsan hakları kavramının temelindeki, doğuştan varolan, temel ve insanlara başkalarınınca “tanınması” gerekmeyen haklar oluşu ilkesi doğrultusunda cevap verenler, yani bir anlamda bu soruya “doğru” cevap verenler yüzde 6,9 oranında oldu. “Doğuştan gelen haklar”, “herkese ait olan haklar”, “insan olduğumuz için sahip olduğumuz hak” “kişilerin yaşamak için sahip olduğu haklar” gibi cevaplar bu kategoride bir araya getirildi.

İnsan hakları ne demek?	Yüzde
Özgürlük	33,1
İnsan olabilme, yaşam hakkı	12,4
Hak arama	8,4
Eşitlik	8,3
Doğuştan gelen haklar	6,9
Bir arada yaşama	6,5
Kanunen verilen haklar	3,2
Diğer	4,6
İnsan hakları yoktur	1,6
Cevap yok / Bilmiyor	15,1
Toplam	100,0

Bu soruya görüşülen kişilerin yüzde 85’inin cevap vermiş olması, cevap vermeyen veya bilmeyenlerin açık uçlu soruların geneline kıyasla nispeten düşük oranda kalması dikkat çekiyor ve halkın genelinin insan hakları kavramını duymuş olduğu, çok genel de olsa bir fikri olduğu konusunda ipucu sağlıyor.

İnsan haklarının nasıl tanımlandığına demografik kırılımlara göre baktığımızda, ilk göze çarpan noktalardan biri bazı gruplarda insan haklarının ne olduğunu bilmeyenlerin oranındaki yükseklik. Daha dindar olanlar, kendini dindar muhafazakâr olarak tanımlayanlar, daha düşük eğitilmiş olanlar, kadınlar, özellikle de ev kadınları, Ak Parti seçmeni, düşük gelirli ve kentlerde yaşayanlar ve kısmen Kürtler arasında “insan hakları ne demek?” sorusuna cevap vermeyen veya bilmeyenlerin oranı, Türkiye ortalamasının üstünde seyrediyor. Demografik özelliklere göre söylenme sıklığı en fazla değişen cevaplar “doğuştan gelen haklar” ve kısmen “özgürlük” cevapları. Eğitim, yaş, dindarlık ve hayat tarzı kümesi gibi faktörlerde kişiler “modern”leştikçe,

insan haklarının doğuştan gelen haklar olduğu net olarak ve onun kadar net olmasa da özgürlükle ilgili olduğu daha sık ifade ediliyor.

2.2.2. Haklar ne zaman başlar?

İnsan haklarına, özellikle de çocuk haklarına dair tartışmalarda çocuğun doğduğu andan itibaren haklara sahip olduğu konusunda fikir birliğine varılmış denebilir ve tartışmalar aslında hakların ana rahmine düştüğü andan itibaren başlaması gerektiğine doğru evrilmiştir. Dolayısıyla araştırmada görüşülen kişilere insanların ne zaman kendi haklarına sahip oldukları soruldu. İnsan hakları tartışmalarının sonuçları kullanarak yönlendirme yapmamak amacıyla “18 yaşından sonra”, “evlendiğinde” gibi cevap seçenekleri de sunuldu.

Görüşülen her dört kişiden biri “anne rahmine düştüğünde” ve yine dörtte biri “doğduğunda” cevapları vermek suretiyle insan hakları anlayışıyla örtüşen fikirlere sahip olduğunu belirtiyor. Ancak bunların yanısıra yüzde 31,6’lık bir kesim “18 yaşından sonra”, yüzde 10’luk bir kesim “ergenlik çağına geldiğinde” diyor. “Evlendiğinde” cevabını veren ise yüzde 6,6.

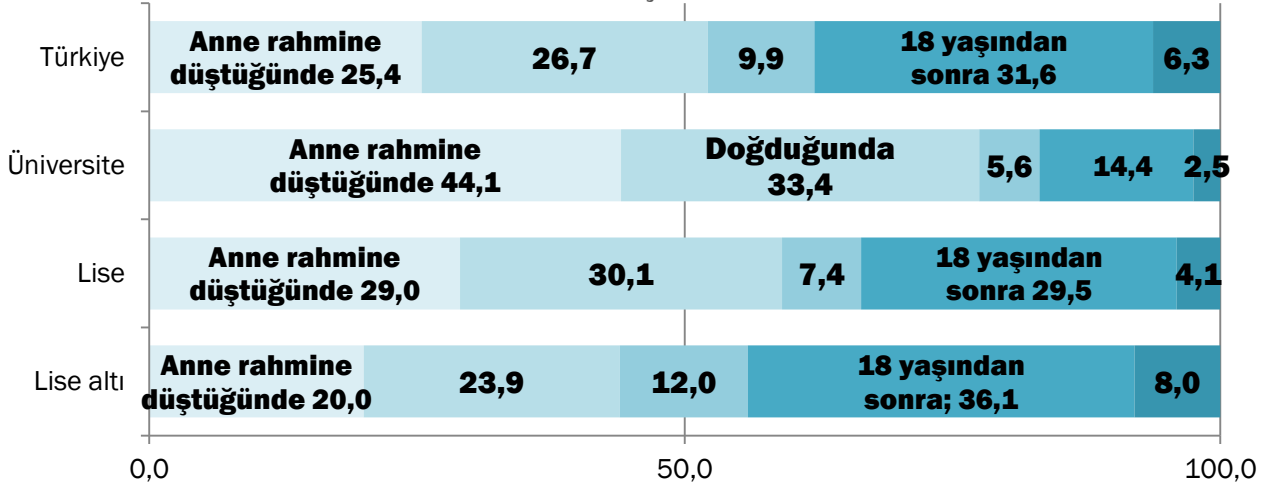
Sizce bir insan hayatının hangi noktasında kendi haklarına sahip olmaya başlar?	Yüzde
Anne rahmine düştüğünde	25,3
Doğduğunda	26,9
Ergenlik çağına geldiğinde	9,9
Evlendiğinde	6,3
18 yaşından sonra	31,6
Toplam	100,0

Bu konudaki görüşler en fazla eğitim seviyesine göre değişiyor. Aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi, üniversitelilerin yüzde 78’i hakların ana rahminde veya doğduğunda başladığını söylerken, liseden daha düşük seviyede eğitimi olanların yüzde 44’ü bu görüşte. Hayat tarzı tanımı, dindarlık ve örtünme gibi birbiriyle aynı yönde değişimler gösteren demografik özelliklere göre de beklenebileceği gibi farklı tanımlamalar bulunuyor.

Siyasi tercih diğer birçok alanda fark yaratsa da bu konuda çok anlamlı fark yaratmıyor.

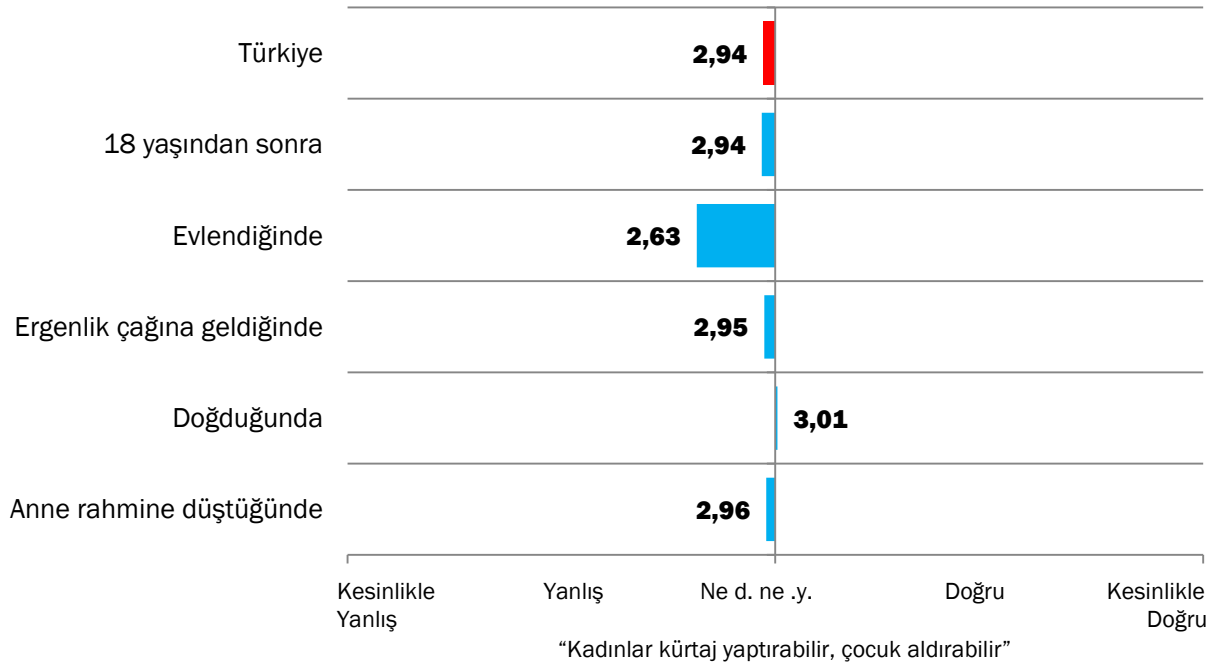

İnsan hayatının hangi noktasında kendi haklarına sahip olmaya başlar?

Hakların ne zaman başladığı ile gündem konusu olan kürtaja bakışın ilişkisine bakmak ise kaçınılmaz bir analiz alanı. Kürtaj tartışmalarında doğmamış çocuğun hakları bulunduğu dair argümanlardan dolayı, hakların ana rahminde başladığını savunanlarla, doğduktan sonra başladığını savunanların kürtaj meselesine farklılık bakması beklenebilir. Halbuki aşağıdaki grafikte de görüldüğü gibi bu araştırma iki farklı görüşü savunanların kürtajı aynı derecede ve Türkiye ortalaması ile aynı seviyede savunduklarını, yani bir fark olmadığını gösteriyor.

İnsanın ne zaman haklara sahip olmaya başladığı görüşüne göre kürtajı onaylama oranı

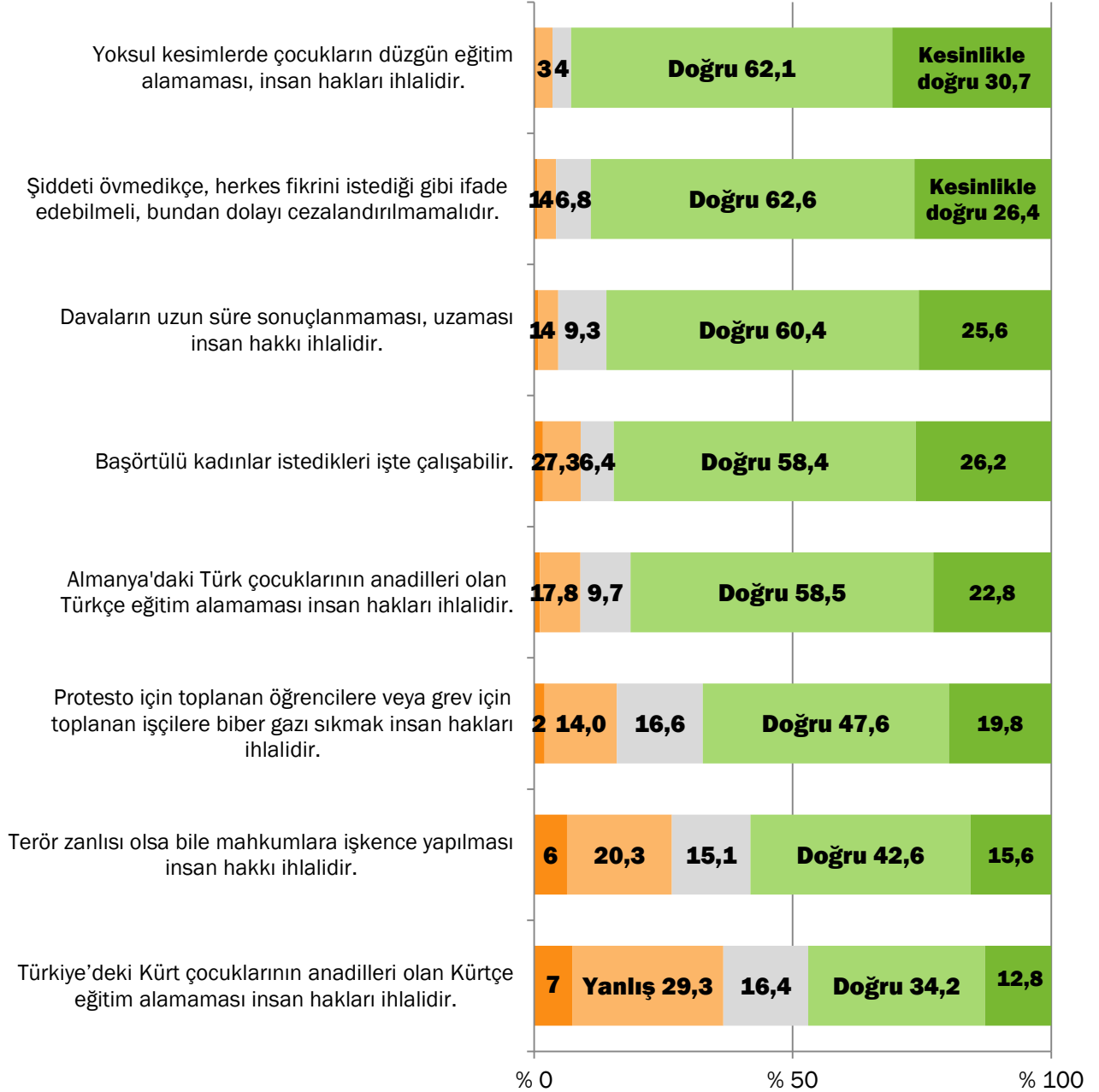

2.3. İnsan Hakları ve Sosyal Adalet

İnsan haklarına dair sorulan soruların bir grubu, başörtüsü, anadilde eğitim, ifade özgürlüğü, protesto hakkı ve dava sürelerinin uzaması gibi Türkiye'ye özgü sosyal adalet konularını ele alıyordu. Cevaplar, bu konularla ilgili görüşleri ortaya koyduğu kadar, görüşülen kişilerin insan hakları kavramına ilkesel yaklaşımları ile somut durumlara karşı tepkileri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaya da yarıyor.

İnsan Hakları ve Sosyal Adalet

Yukarıdaki grafikte görülebileceği gibi, görüşülen kişilerin çok büyük bir kısmı sosyal adalete dair soruların çoğunluğunu onaylayarak sosyal adaletten yana olduklarını ifade ettiler. Görüşülen kişilerin:

- Yüzde 93'ü “Yoksul kesimlerde çocukların düzgün eğitim alamaması, insan hakları ihlalidir” cümlesini, yani eğitim hakkını;
- Yüzde 89'u “Şiddeti övmedikçe, herkes fikrini istediği gibi ifade edebilmeli, bundan dolayı cezalandırılmamalıdır” cümlesini, yani ifade özgürlüğünü;
- Yüzde 86'sı “Davaların uzun süre sonuçlanmaması, uzaması insan hakkı ihlalidir” cümlesini
- Yüzde 85'i “Başörtülü kadınlar istedikleri işte çalışabilir” cümlesini, yani fırsat eşitliğini,
- Yüzde 67'si “Protesto için toplanan öğrencilere veya grev için toplanan işçilere biber gazı sıkmak insan hakları ihlalidir” cümlesini, yani protesto hakkını;
- Yüzde 58'i “Terör zanlısı olsa bile mahkumlara işkence yapılması insan hakkı ihlalidir” cümlesini onaylıyor.

Bunların yanısıra, Almanya'daki Türk çocukların Türkçe eğitim alamamasının insan hakkı ihlali olduğu yüzde 81, Türkiye'deki Kürt çocukların Kürtçe eğitim alamamasının insan hakkı ihlali olduğu ise yüzde 47'lik bir kesim tarafından onaylanıyor.

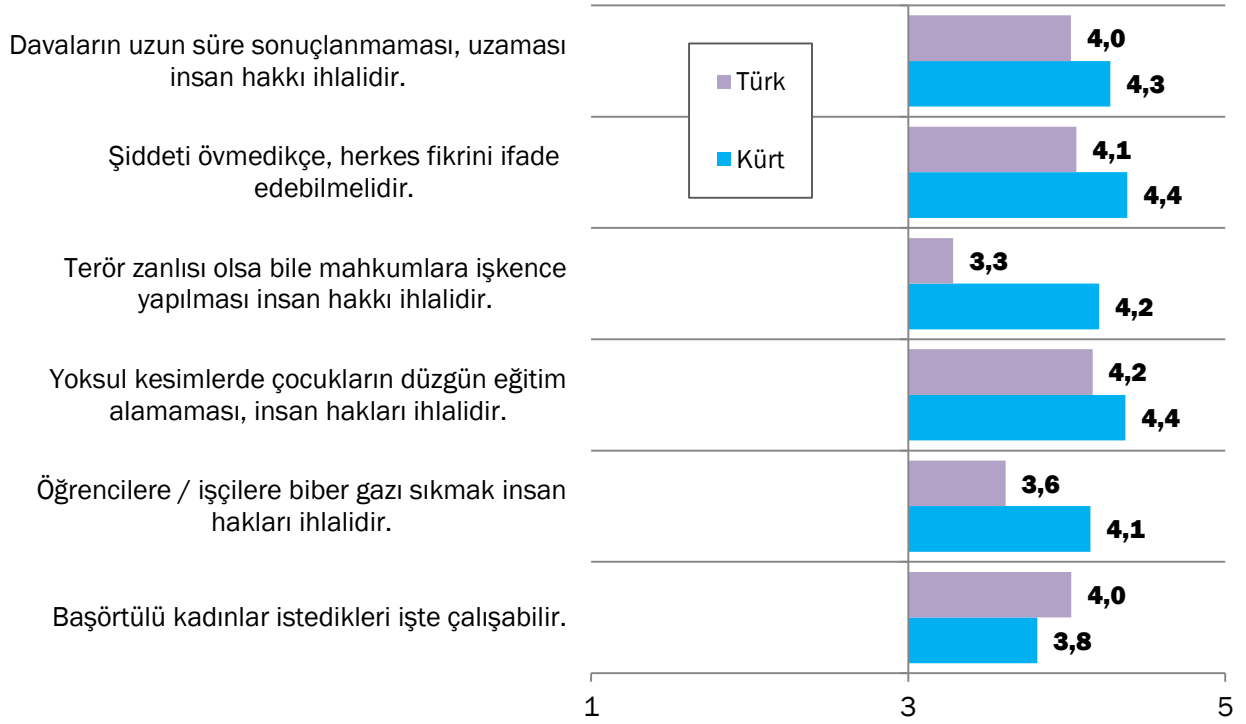
Cevap dağılımları ilk bakışta toplumun sosyal adalet konularında oldukça hassas olduğunu düşündürüyor. Daha ayrıntılı olarak analiz yapıldığında, bu hassasiyetin ne kişilerin demografik özelliklerine göre ne de insan hakları kavramına bakışlarına göre fazla değiştiği görülüyor. Toplumun kalanının onayladığı bir konuya hepten karşı çıkan küme olmadığı görülüyor. Ancak bazı demografik kümelerin, çok küçük farklarla da olsa tutarlı olarak biraz farklı cevaplar vermeleri, kimliklerle hassasiyetler arasındaki ilişkilere işaret ediyor.

Kürtler ve Aleviler

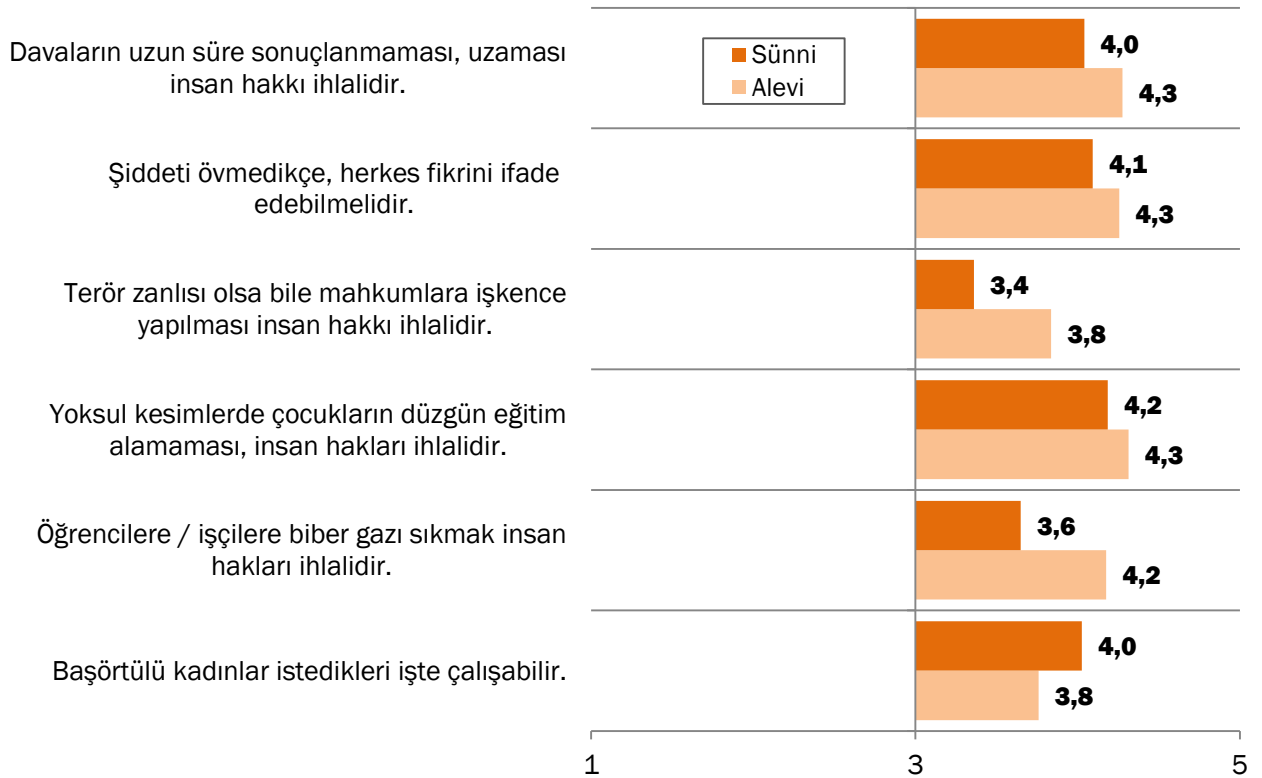
Kürtler ve Aleviler, protesto hakkı, ifade özgürlüğü, yoksulların eğitim alamamasının, işkencenin ve dava sürelerinin uzamasının hak ihlali olması konularında Türkler ve Sünnilere kıyasla insan haklarını daha fazla savunur pozisyoncular ve daha hassaslar.

Etnik kimliğe göre sosyal adalet konularına bakış

Mezhebe göre sosyal adalet konularına bakış

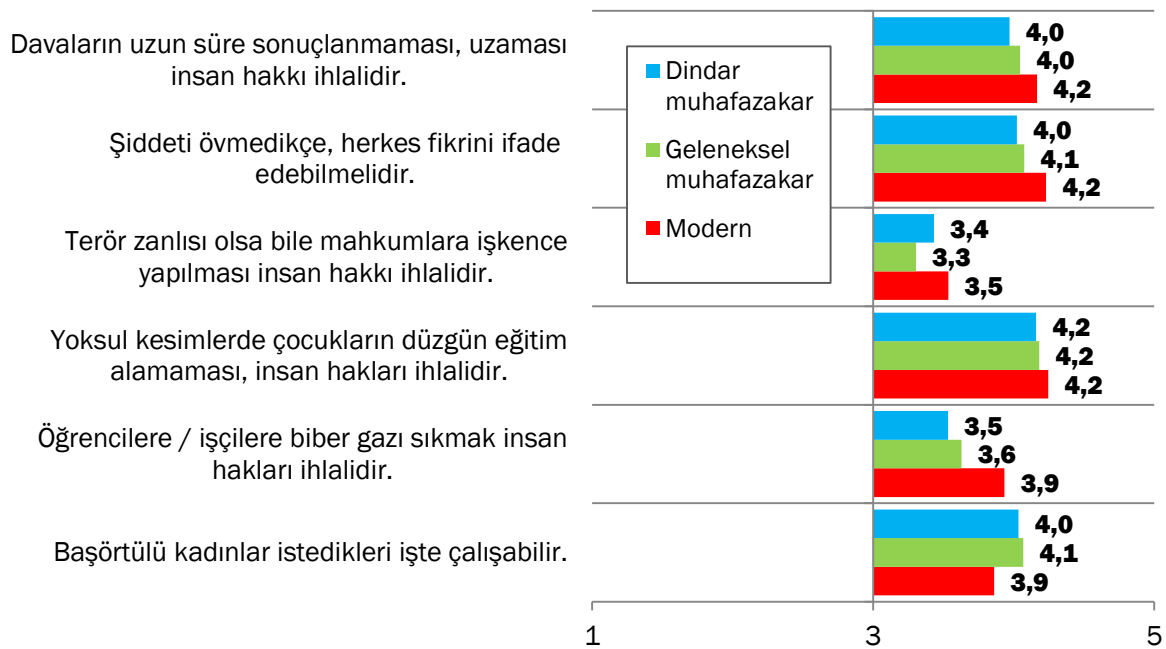

Hayat tarzı ve dindarlık

Kişinin kendini ait gördüğü hayat tarzı kümesi ve kendini ne kadar dindar biri olarak gördüğü, çok düşük farklarla da olsa, sosyal adalet konularına bakışını değiştirebiliyor.

Modernler ifade, protesto ve eğitim özgürlüklerini biraz daha fazla savunur, işkenceye ve davaların uzamasına biraz daha fazla karşı çıkarken, konu başörtülü kadınların çalışmasına gelince, çalışmalarını onaylasalar dahi, ortalamada diğer hayat tarzı kümelerinden biraz geride oldukları görülüyor. Diğer bir deyişle, insan haklarını sadece ilkesel olarak değil, belli sosyal adalet konularında da destekleseler dahi başörtüsü konusunun kendini modern olarak tanımlayanları zorladığı söylenebilir.

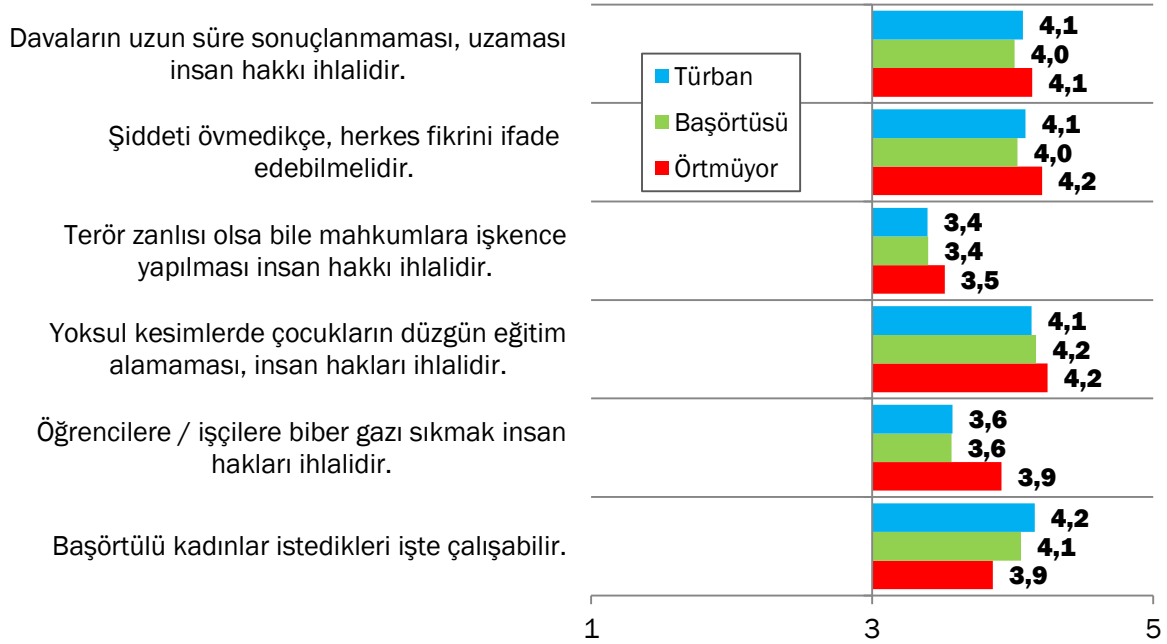
Hayat tarzına göre sosyal adalet konularına bakış

Kişilerin kendilerinin veya erkekse eşlerinin örtünüp örtünmediği, örtünüyorsa da ne şekilde örtündüğü, tanımlanan hayat tarzı kümesine benzer şekilde, sosyal adalet konularında küçük farkları yaratıyor. Başörtülü kadınların çalışmasını türbanlıların başörtülülerden biraz daha fazla onaylıyor olmaları da dikkat çekiyor.

Örtünmeye göre sosyal adalet konularına bakış

Sosyal adalete bakışın etnik ve dini kimlikle ve hayat tarzıyla ilişkisinin dışında, bazı konularda bazı kümelerin bakışlarındaki küçük farklılıklar not düşmeye değer:

- Diğer birçok konuda açıklayıcı niteliği bulunan eğitim seviyesinin, burada pek etkisi olmaması dikkat çekiyor.
- Öğrenciler “biber gazı sıkılması hak ihlalidir” cümlesine ortalamadan daha fazla onay verirken, işçiler ortalamadan daha az onay veriyor. Memurlar ise ortalama ile aynı seviyede.
- Kırdakilerin, geleneksel evdekilerin ve çiftçilerin “biber gazı sıkmanın insan hakkı ihlali olduğu” fikrine biraz daha düşük oranlarda katılmaları, bunun daha ziyade kentsel yaşamla içiçe bir mesele olduğunu düşündürüyor. Protestoların, toplu grevlerin daha ziyade büyük şehirlerde yapıldığı düşünülürse, bu bulgu şaşırtıcı olmayabilir.
- Eğitim eşitsizliğini insan hakkı ihlali olarak görmek, örnek yoksullar üzerinden verilmiş olsa dahi, gelir seviyesine göre değişmiyor. Türkiye’de en çok Kürtlerin ayrımcılığa maruz kaldığını düşünenler ve “etnik kimliğimden dolayı ayrımcılığa maruz kaldım” diyenler, eğitim eşitsizliğine daha fazla işaret ediyor.

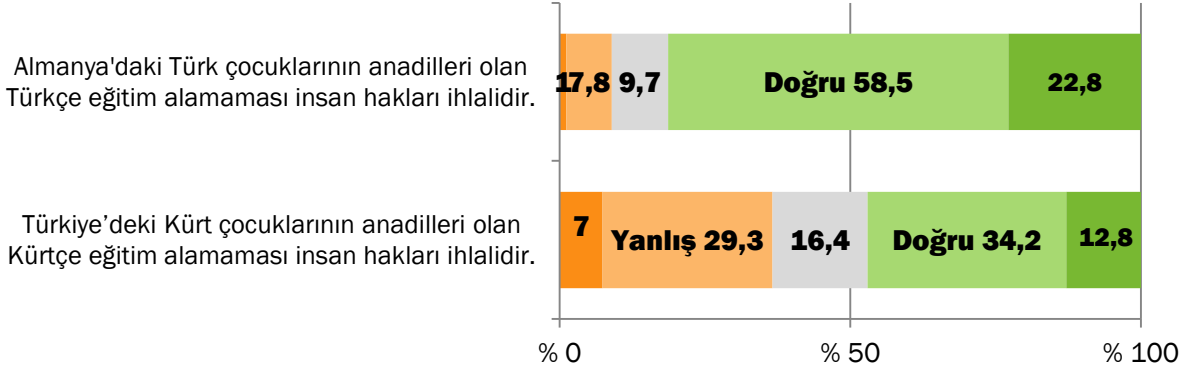

2.3.1. Anadilde eğitim

Sosyal adalet konularına dair, birbirine benzer iki soru anadilde eğitim konusunu ele alıyordu. Almanya'daki Türk çocukların Türkçe eğitim almaları ve Türkiye'deki Kürt çocukların Kürtçe eğitim almalarına dair iki benzer durum, birkaç soru arayla soruldu. Görüşülen kişilerin verdikleri cevaplar arasındaki tutarlılık veya tutarsızlığın, cevaplarındaki samimiyete işaret etmesi bekleniyordu. KONDA'nın 2006'da ve 2010'da yaptığı "Biz Kimiz?" araştırmalarında da benzer iki sorulmuştu. 2006 araştırmasında "Etnik azınlıkların kendi gelenek ve göreneklerini korumaları için, devlet destek vermeli mi, vermemeli mi?" sorusuna görüşülen kişilerin yüzde 67'si "vermeli" cevabı verirken, aynı soru daha somut bir biçimde Kürtlerin kendi gelenek ve göreneklerini korumaları için devletin destek vermesi olarak sorulduğunda bu cevabı verenlerin oranı yüzde 42'ye düşüyor.

Bu araştırmada anadilde eğitime dair sorulan iki soruda da benzer bir durum söz konusu. "Almanya'daki Türk çocuklarının anadilleri olan Türkçe eğitim alamaması insan hakları ihlalidir" şeklindeki cümleyi görüşülen kişilerin yüzde 81'i onaylarken, "Türkiye'deki Kürt çocuklarının anadilleri olan Kürtçe eğitim alamaması insan hakları ihlalidir" cümlesi yüzde 47 oranında onaylanıyor.

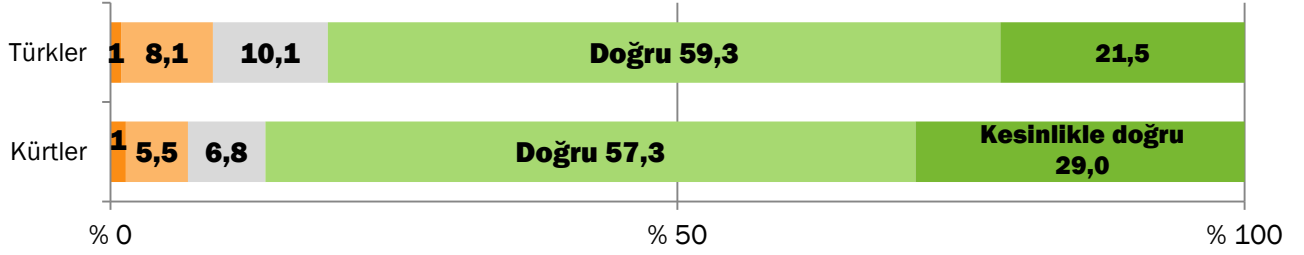
Anadilde eğitime bakış

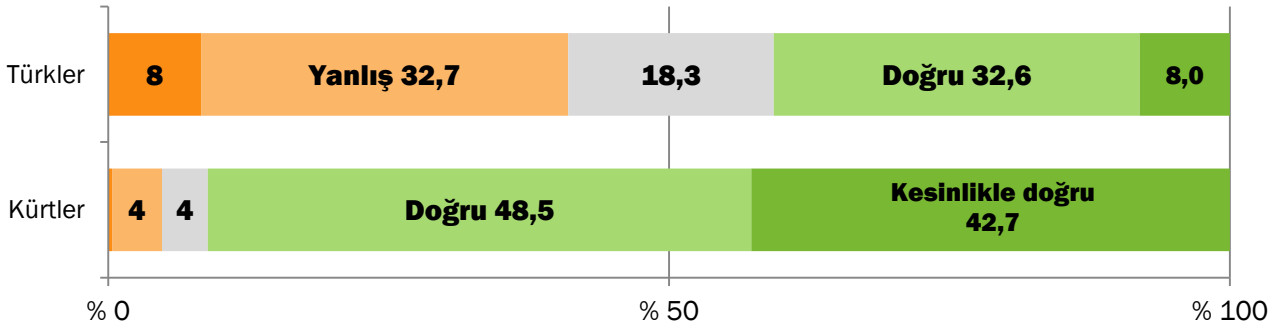
Beklenebileceği gibi, Türklerin ve Kürtlerin anadilde eğitime bakışı oldukça farklı. Almanya'da Türk çocukların Türkçe eğitim almasına verdikleri onay oranları, 5 puan kadar fark ediyor (Türkler yüzde 81, Kürtler yüzde 86 oranında "doğru" veya "kesinlikle doğru" diyor). Ancak Türkiye'de Kürt çocukların Kürtçe eğitim almaları sözkonusu olduğunda, Kürtler yine yüksek, hatta daha yüksek oranda (yüzde 91) onaylıyor, Türklerde ise onay oranı yüzde 41'e düşüyor. Diğer deyişle, Türkler sosyal adalet konuları arasında anadilde eğitim özgürlüğünü ilkesel olarak onaylasalar da, Kürtçe eğitim şeklinde somut bir durumda bakışları değişiyor. Kürtler de, kendili anadilleri sözkonusu olduğunda daha da fazla onaylıyorlar.

Almanya'daki Türk çocuklarının anadilleri olan Türkçe eğitim alamaması insan hakları ihlalidir.

Türkiye'deki Kürt çocuklarının anadilleri olan Kürtçe eğitim alamaması insan hakları ihlalidir.

2.4. Zayıf gruplar

İnsan haklarına bakış ve uygulanışını anlayabilmek için, insan haklarına en fazla maruz kalan, en zayıf ve en savunmasız grupların kimler olduğunu tespit etmek gerekiyor. Bunu tespit etmek aynı zamanda Türkiye'nin insan hakları açısından durumunu ve gündemini belirleyebilmek için de önemli. Örneğin, küresel olarak kadınların, çocukların ve yoksulların en zayıf konumda oldukları söyleniyor, ancak Türkiye'de farklı gruplar listenin başında görülüyor olabilir. Bu amaçla, görüşülen kişilere kimleri en zayıf, insan hakları en sık ihlal edilen gruplar olarak gördükleri ve kendilerini bu grupların parçası olarak görüp görmedikleri soruldu.

2.4.1. İnsan hakları en çok ihlal edilenler

Bu soru grubunda ilk olarak açık uçlu bir şekilde, herhangi bir cevap seçeneği sunmaksızın “Sizce insan hakları bakımından en zayıf halka kim? Türkiye’de en çok kimlerin, hangi grupların hakkı ihlal ediliyor?” şeklinde bir soru soruldu ve verilen yüzlerce farklı cevap kategorilere ayrıldı. En zayıf olarak görülen grubun, “fakirler”, “yoksullar”, “alt tabaka”, “garibanlar” gibi cevapların bir araya getirilmesi ile oluşturulan ve cevapların yüzde 29’una denk gelen “yoksullar” cevabı olduğu görülüyor. Yüzde 14,3 ile ikinci sırada gelen cevap ise kadınlar. İşçi, çiftçi, emekli, işsiz, öğretmen, polis gibi kişilerin yaptıkları işlerden dolayı en zayıf, savunmasız grupta yer aldığını söyleyenlerin cevapları ise yüzde 13,9 oranı ile üçüncü sıradaki cevabı, ardından Kürtler ise yüzde 8,5 ile dördüncü sıradaki cevabı oluşturdu. Yüzde 5,4 oranındaki “toplumsal dışlanmışlar” kategorisi ise “azınlıklar”, “gençler”, “engelliler”, “yaşlılar”, “çocuklar”, “Aleviler”, “türbanlılar” gibi düşük oranlarda söylenmiş ancak toplumca dışlanma riskiyle karşı karşıya olmak şeklinde ifade edilebilecek bir ortak paydaya sahip grupları ifade ediyor.

En çok kimlerin, hangi grupların hakkı ihlal ediliyor?	Yüzde
Yoksullar	29,0
Kadınlar	14,3
Çalışanlar	13,9
Kürtler	8,5
Toplumsal dışlanmışlar	5,4
Dini ötekiler	4,3
Güçsüzler	3,5
Diğer	10,6
Fikri yok / cevap yok	10,6
Toplam	100,0

Demografik özellikler açısından bakıldığında, hangi cevapları kimlerin verdiği ilk bakışta oldukça beklenebilir olduğunu söylemek mümkün. En zayıf halka olarak kadınlar yüzde 14 oranında söylenirken, kadınları bunu yüzde 22 oranında; Kürtler yüzde 8 oranında söylerken Kürtlerin kendileri bunu yüzde 47 oranında; “dini ötekiler” yüzde 4 oranında söylenirken Aleviler yüzde 18 oranında söylüyor. Çalışan kesim de en zayıf halkanın çalışanlar olduğunu söylemeye daha meyilli.

Yine de bu sorunun cevaplarında bazı çarpıcı eğilimler göze çarpıyor:

- Toplumun geneli en çok yoksulları en zayıf, insan hakları ihlallerine en fazla maruz kalan kesim olarak görse de yoksullar, kendi yoksulluklarını geliri daha yüksek olanlardan daha sık dillendirmiyor. Diğer bir deyişle, “yoksullar” cevabı vermekle gelir seviyesi arasında bir ilişki görülüyor.
- İnsan hakları en fazla ihlal edilenlerin “toplumsal dışlanmışlar” olduğunu, daha fazla eğitilmiş olanların, öğrencilerin, örtünmeyenlerin, gençlerin ve kendini modern olarak tanımlayanların daha yüksek oranda söylemeleri dikkat çekiyor.
- Kürtlerin en zayıf halka olduğunu söyleyenlerin yüzde 66’sı kendini Kürt olarak tanımlıyor. Aynı zamanda yüzde 66’sı metropollerde yaşıyor. Daha sonraki soruların analizi de Kürtler’in hak ihlaline maruz kalmasıyla doğu bölgelerinde yaşayanlardan ziyade kent ve metropolde yaşayan Kürtlerin kastedildiği hissediliyor. Bu soruda Kürtler cevabı verenlerin yüzde 36’sı insan hakları açısından hiç kimseye, hiçbir kuruma güvenmediklerini ifade ediyor.

2.4.2. İnsan hakları ihlal edilen gruplar

Açık uçlu olarak sorulan sorunun hemen ardından, görüşülen kişilere Türkiye’de insan hakları ihlali ile karşı karşıya kaldığı bilinen bazı grupların adları okundu ve ihlalle karşı karşıya kaldığını düşündükleri tüm grupları söylemeleri istendi.

Türkiye’de en çok kimlerin, hangi grupların hakkı ihlal ediliyor?	Yüzde
Yoksullar	47,8
Kadınlar	36,7
Türbanlılar	21,1
Kürtler	14,4
Aleviler	7,7
Toplam	-

Cevap dağılımında ilk iki sıranın değişmediği, yine sırasıyla yoksulların (yüzde 48,8) ve kadınların (yüzde 36,7) söylendiği anlaşılıyor. Ancak açık uçlu cevaplarda oldukça düşük oranda kalan “türbanlılar” cevabı seçenek olarak okunduğu, hatırlatıldığı bu soruda yüzde 21,1, “Aleviler” cevabı ise yüzde 7 oranında söylenmiş. Kürtler ise açık uçlu sorulan soruda olduğunun neredeyse iki katı oranda, yüzde 14 oranında hak ihlaline maruz grup olarak söylenmiş.

İnsan hakları kavramına dair soru grubunda, demografik kümeler arasında nispeten küçük farklar bulunduğunu, toplum genelinin insan hakları kavramı açısından çok kabaca hemfikir olduklarını söylemiştik. Ancak bu soruda farklı demografik kümelerin tercihleri birbirinden oldukça farklı: Bir kümedekiler, bir grubu diğer kümeye kıyasla on kat daha sık söylemiş olabiliyor. İnsan haklarına bakışı, zayıf gruplar üzerinden sormak, toplumun insan haklarına dair görüşlerini çok daha net hale getiriyor. Bu tespiti daha somut hale getirebilmek için, demografik kümeler üzerinden yapılan analizleri daha ayrıntılı olarak ele almak gerekiyor.

Yoksullar cevabı verenler:

Sayılan diğer gruplarda yer alanlar, hak ihlali ile karşı karşıya kaldıklarını daha yüksek oranlarda söyleseler de, yoksullar için aynı durum söz konusu değil. Aksine, kişilerin aylık hane geliri arttıkça “yoksullar” cevabını verenler artıyor. Lise mezunları da, “yoksullar” cevabını yüzde 53 oranında, geliri daha düşük olan lise altı eğitime sahip kümeden (yüzde 46) biraz daha yüksek oranda veriyor. Gelir ortalaması Türkiye ortalaması ile neredeyse aynı olan MHP seçmenleri ise, bu cevabı yüzde 64 gibi oldukça yüksek bir oranda söylemiş. Bu oranlara bakarak, çok söylenmiş olsa da, yoksul kesimin kendisini yoksul olarak adlandırmadığı yorumu yapılabileceği gibi, yoksul kesimlerin kendilerini diğer kimliklerinden dolayı daha savunmasız hissettikleri söylenebilir. Ayrıca daha politik anlamları olan diğer cevapları vermekten kaçınanların bu cevabı tercih ettikleri de tahmin edilebilir. Bununla birlikte, geleneksel evde oturanların yüzde 52’sinin, küçük esnafın ve çiftçilerin yüzde 58’inin, emeklilerin 53’ünün “yoksullar” cevabı vermiş olması yoksulluğun hane gelirine indirgenemeyecek bir tür “yoksunluğa” işaret ediyor olabileceğini belirtmek gerekiyor.

Kadınlar cevabını verenler:

Tahmin edilebileceği gibi kadınların hak ihlaline maruz kaldığını, kadınlar ortalamadan daha yüksek oranda (yüzde 47) belirtiyor. Nitekim, bu cevabı verenlerin yüzde 94’ü kadın.

Eğitim ve gelir seviyesi arttıkça da bu cevabı verenlerin oranı artıyor. Dindarlık arttıkça azalıyor olması da dinle kadına bakış arasında daha önceki raporlarda dikkat çektiğimiz ilişkiye dair tespitle tutarlı. Kadınların hak ihlali ile karşı karşıya kaldığını ortalamadan daha düşük oranlarda söyleyenler ise, en başta varoşlarda yaşayanlar (yüzde 27), dindar muhafazakarlar (yüzde 23) ve Kürtler (yüzde 21).

Türbanlılar cevabını verenler:

Türbanlılar her ne kadar üçüncü sırada söylenmiş olsa da, kendinin veya eşinin türbanla örtündüğünü söyleyenlerin yüzde 30’u hakkı ihlal edilen grup olarak türbanlıları söylüyor—ki bu kendi kümesine işaret eden gruplar arasında en düşük oran. Bu cevabı çarpıcı bir biçimde erkekler kadınlardan daha fazla söylemiş: Erkeklerin yüzde 23’ü, kadınların yüzde 19’u, devlet memurlarının da üçte biri bu cevabı vermiş. Kişinin dindarlık tanımı arttıkça, türbanlıları hakkı ihlal edilenler arasında görme eğilimi artıyor. Ak Partililerin yüzde 30’u, CHP’lilerin 10’u bu cevabı vermiş. Bütün bu bulgular bir arada düşünüldüğünde, grubun dışında yer alanların, türbanlıların haklarının ihlal edildiğini grubun parçası olanlardan daha fazla savunduğu gibi bir izlenim ortaya çıkıyor.

Kürtler cevabını verenler:

Kürtlerin insan hakları ihlalleriyle karşıya karşıya olduğunu kimlerin söylediği, diğer gruplara nazaran oldukça net. Kürtlerin yüzde 66'sı, BDP seçmenlerinin yüzde 72'si, varoş kesimlerde yaşayanların yüzde 38'i "Kürtler" cevabı vermiş. Bu cevap metropollerde yaşayanlar arasında da yüzde 18 ile biraz daha fazla dillendirilmiş. BDP seçmenleri arasındaki orana karşı, MHP seçmenleri arasında Kürtlerin hak ihlallerine maruz kaldığını sadece yüzde 3'ünün söylemesi, Kürt sorunundaki kutuplaşmaya işaret etmesi açısından araştırmanın en çarpıcı, en akılda kalması gereken bulgularından biri. Bu soruya "Kürtler" cevabını verenlere ve oranlara bakıldığında, Kürtlerin insan hakları ihlallerinden oldukça muzdarip olduklarını ve bunu çok net bir şekilde dillendirdikleri söylenebilir. Diğer bir deyişle, Kürtlerin kimliklerinin ve kimlik siyasetlerinin, diğer gruplardan çok daha kristalleşmiş olduğu söylenebilir.

Aleviler cevabını verenler:

Alevilerin yarısı (yüzde 47), kendi gruplarının haklarının ihlal edildiğini düşünüyor. Alevi kimliği, kendini modern olarak tanımlamakla ve CHP seçmenliği ile büyük oranda örtüştüğünden dolayı modernlerin ve CHP seçmenlerinin "Aleviler" cevabını ortalamadan daha yüksek oranlarda söyledikleri görülüyor. Eğitim ve gelir seviyesi arttıkça da, dindarlık azaldıkça da bu cevap daha sık söyleniyor. Parti tercihi ile Aleviler cevabı arasındaki ilişki ise, Kürtler cevabında olduğu gibi bir kutuplaşmaya işaret ediyor. CHP'lilerin yüzde 22'si ve BDP'lilerin yüzde 17'si hakları ihlal edilenler olarak Alevilere işaret ederken, diğer bir taraftan bu oran Ak Parti seçmenlerinde yüzde 2,6 ve MHP seçmenlerinde yüzde 3,2 oranında.

Özetle, sayılan gruplar arasından görüşülen kişilerin yaptıkları tercihler, kendi kimlikleriyle ve zayıf gruplara bakışları ile oldukça örtüşüyor. Diğer bir taraftan daha fazla söylenmiş olan gruplar, zayıf gruplarla ilgili daha genel bir algının ifadesi olarak yorumlanabilir. Daha az söylenmiş olan gruplar ise, toplumdaki nüfusları düşük olan ancak "şikayetlerini" daha net dillendiren gruplar olarak değerlendirilebilir.

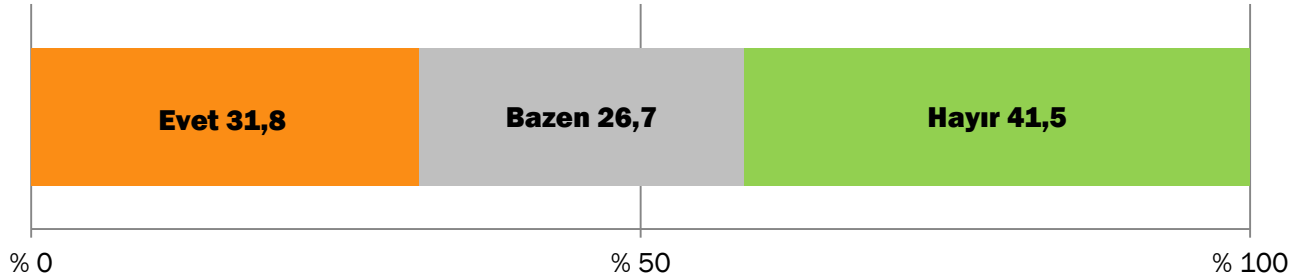
2.4.3. Kendilerini zayıf grupların parçası olarak görenler

Görüşülen kişiler kendi mağduriyetlerini hangi grupları zayıf, savunmasız gruplar olarak gördükleri üzerinden dolayı olarak dillendiriyorlar. Yine de bu kişilere "Kendinizi insan hakları ihlali ile karşı karşıya olan gruplardan birinin bir parçası olarak görüyor musunuz?" şekilde sorulan soruda da oldukça açıklayıcı bulgular ortaya koyuyor.

Görüşülen kişilerin yüzde 31,8'i kendini bu gruplardan birinin parçası olarak görürken, yüzde 26,7'si "bazen" parçası olarak gördüklerini söylüyor. Toplumun yarısından fazlası bu soruya verdiği cevapla kendini insan hakları ihlali ile karşı karşıya gördüğünü ifade ediyor.

Kendinizi insan hakları ihlali ile karşı karşıya olan gruplardan birinin bir parçası olarak görüyor musunuz?

Ortalamaya nazaran “evet” cevabını daha yüksek oranda veren kümeler:

- Aleviler (yüzde 53,9)
- BDP seçmenleri (yüzde 52,7) ve CHP seçmenleri (yüzde 41,3)
- İşsizler (yüzde 39,6)
- Geliri daha düşük olanlar (Aylık 301 - 700 TL hane geliri olanların yüzde 40,6’sı ve 300 TL’den düşük olanların yüzde 37,1’i)
- Kürtler (yüzde 38)
- Modernler (yüzde 36,6)
- Varoşlarda yaşayanlar (yüzde 36,4)
- Kadınlar (yüzde 34,5)

Ortalamaya nazaran “evet” cevabını daha düşük oranda veren kümeler:

- Esnaflar (yüzde 27), öğrenciler (yüzde 25,4), çiftçiler (yüzde 24,1)
- Ak Partililer (yüzde 25,4)
- Türbanlılar (yüzde 27,6)

Aleviler arasında bu soruya “evet” diyen yüzde 53,9’lük kesime, “bazen” cevabı veren yüzde 27,6’lık kesim de eklendiğinde, geriye “hayır, kendimi insan hakları ihlal edilen bir kümenin parçası olarak görmüyorum” diyen sadece yüzde 18’4’lük bir kesim kalıyor. Bu oranlarla en mağdur hissedenlerin Aleviler olduğu söylenebilir.

2.4.4. Ayrımcılığa uğrama

İnsan hakları ihlalleri karşısında en zayıf, savunmasız grupları tespit etmeyi amaçlayan soru grubunda sorulan son soru, görüşülen kişilerin ayrımcılığa uğrayıp uğramadığına dairdi. “Şimdi okuyacaklarım bakımından, herhangi bir nedenden dolayı ayrımcılığa uğradınız mı?” şeklinde sorulan soruya cevaben, görüşülen kişilerin yüzde 57,6’si ayrımcılığa uğramadığını belirtti. Sayılanlar arasında “fikirler” en yüksek oranda ayrımcılık nedeni olurken, onu takip eden cinsiyet, hayat tarzı ve etnik kimlik cevaplarından sonra, daha düşük oranlarda inanç ve başörtü de ayrımcılık nedeni olarak sayıldı.

Herhangi bir nedenden dolayı ayrımcılığa uğradınız mı?	Yüzde
Fikirlerimden dolayı	10,8
Cinsiyetimden dolayı	9,4
Hayat tarzımdan dolayı	9,0
Etnik kimliğimden dolayı	6,9
İnancımдан dolayı	5,4
Başörtümden dolayı	3,7
Ayrımcılığa uğramadım	57,6

2.5. İnsan haklarını koruma görevi

Halkın insan haklarının uygulanmasından esasen kimin, hangi kurum veya kurumların sorumlu olduğu konusunda bilgili olup olmadığı, biliyorsa devletin hangi kurumlarını sorumlu tuttuğu, hangilerine güvendiği ve bireylerde sorumluluk görüp görmediği de araştırmada bir dizi soru ile ele alındı.

İnsan haklarınızı temin etme ve koruma görevi esasen hangi kurumun ana sorumluluğudur?	Yüzde
Hükümetin	23,4
Devletin kurumlarının	21,8
Meclisin	12,6
Mahkemelerin	8,8
Siyasi Partilerin	1,5
Medyanın	1,0
Derneklerin - vakıfların	,6
Şirketlerin	,1
Hepsinin	30,2
Toplam	100,0

“İnsan haklarınızı temin etme ve koruma görevi esasen hangi kurumun ana sorumluluğudur?” sorusuna görüşülen kişilerin yüzde 67’si “hükümet”, “devlet kurumları”, “meclis”, “mahkemeler” cevaplarını vermek suretiyle, sorumluluğun devlette olduğunu bildiklerini belirtiyorlar. “Siyasi partiler”, “medya”, “dernek-vakıflar” ve “şirketler” gibi farklı cevaplar verenler ise oldukça düşük oranda kalmış. Yüzde 30’luk bir kesim ise, insan haklarını koruma sorumluluğunun tek kurumda olmadığını düşünerek “hepsi” cevabını vermiş.

Demografik kırılımlara bakıldığında, en dikkate değer farkların “hükümetin” ve “hepsinin” cevaplarında olduğu görülüyor:

- Cevapların en çok **gelir seviyesiyle** olan ilişkisi net. Kişilerin hane geliri arttıkça “hükümetin” ve “devlet kurumlarının” diyenler azalırken, “hepsinin” diyenler artıyor.
- **Eğitim seviyesi** arttıkça sorumluluğun tüm kurumlarda olduğunu düşünme oranı artıyor. Üniversite mezunları arasında “hükümetin” diyen daha azken, “meclisin” diyen daha çok. Lise seviyesinden daha eğitim seviyesinde olanlar arasında ise “devlet kurumlarının” diyenlerin biraz daha çok olduğu görülüyor.
- Cevaplar **parti tercihi**ne göre de değişiyor: BDP seçmenleri “devlet kurumlarının”, “mahkemelerin” ve “siyasi partilerin” cevaplarını, CHP seçmenleri “hepsinin” cevabını, Ak Parti ve MHP seçmenleri ise “hükümetin” cevabını ortalamadan daha sık tercih etmişler.
- **Modernler** “hükümetin” cevabını daha az, “hepsinin” cevabını daha fazla söylüyor. **Dini muhafazakârlarda** ise tam tersi bir durum söz konusu. **Örtünme durumuna** göre

bakıldığında da örtünmeyenler modernler gibi “hükümetin” cevabını daha az, “hepsinin” cevabını daha fazla söylüyor.

- **Kürtler** arasında “devlet kurumlarının” ve “mahkemelerin” diyenler ortalamaya göre daha yüksek, “hükümetin” diyenler daha düşük oranda. **Alevilerse** meclise ve tüm kurumlara birden daha yüksek oranda sorumluluk yüklüyor.
- Dindarlık azaldıkça “hepsinin” cevabı verenler artıyor.
- Kentlerde yaşayanların hükümetten, metropollerde yaşayanlar devlet kurumlarından, kırsal kesimlerde yaşayanlar mahkemelerden ortalamanın üstünde oranlarda sorumluluk bekliyor. Kırdan metropole doğru “meclisin” ve “hepsinin” cevapları da biraz artıyor.

Hükümet cevabının demografik kümelere göre değişmesi, kümelerin iktidara bakışı ile, iktidar taraftarı veya karşıtı tutum içinde olup olmamaları ile açıklanabilir.

Bütün kurumların sorumlu olduğunu söylemek ise, ilk bakışta bilgisizlikten veya somut bir cevaptan kaçınmaktan dolayı gibi görünebilir. Ancak gelir, eğitim, modernlik tanımı, örtünme gibi etkenlere göre değiştiği için, bu cevabın aksine insan haklarının korunmasındaki sorumluluğa daha bütüncül bir yaklaşımdan, medyanın, şirketlerin de katkıları ile mümkün olabileceği değerlendirmesinden kaynaklandığı yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır.

İnsan hakları kavramına, sosyal adalet konularına, zayıf gruplara bakışla, kimin sorumlu olarak görüldüğü arasında ise anlamlı ilişkiler bulmak pek mümkün değil. Sadece iki nokta not düşmeye değer:

- En zayıf, en savunmasız grup olarak Kürtleri görenler, genel olarak devletin çeşitli kurumlarını daha fazla sorumlu görüyor.
- İnsan hakkı ihlallerini en çok askerinin yaptığını söyleyenler de, polisin yaptığını söyleyenler de sorumluluk açısından devlet kurumlarına daha fazla işaret ediyor ve “hepsinin” cevabını daha az veriyor.

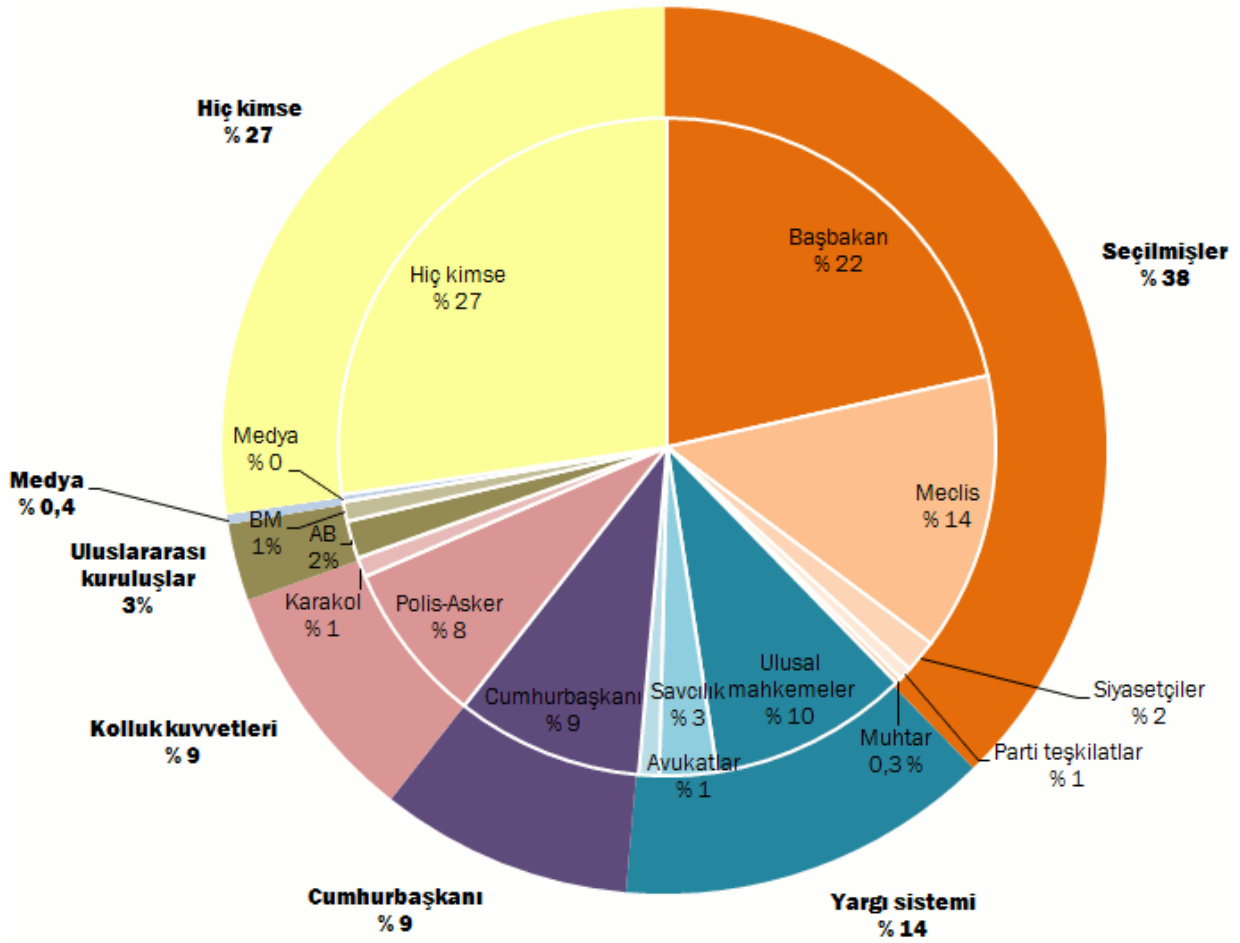

2.5.1. İnsan hakları açısından kurumlara güven

Sorumluluğa dair sorunun ardından görüşülen kişilere hangi kuruma güvendikleri soruldu. “İnsan haklarınızı koruması ve teşvik etmesi açısından, hangi kuruma güveniyorsunuz?” şeklindeki soru soruldu, ancak cevap seçenekleri okunmadı ve kişinin kendi cevabını vermesi istendi. Birçok olasılığın cevap seçenekleri arasında yer aldığı listede her on kişinin üçü “hiç kimse”, ikisi ise “başbakan” cevabı verdi.

İnsan haklarınızı koruması ve teşvik etmesi açısından, hangi kuruma güveniyorsunuz?	Yüzde
Başbakan	21,5
Meclis	13,7
Ulusal mahkemeler	9,9
Cumhurbaşkanı	9,2
Polis-Asker	8,0
Savcılık	2,8
Avrupa Birliği	1,8
Siyasetçiler	1,6
Avukatlar	1,0
Birleşmiş Milletler	1,0
Karakol	1,0
Parti teşkilatlar	,6
Medya	,4
Muhtar	,3
Hiç kimse	27,3
Toplam	100,0

Bu tabloyu biraz sadeleştirdiğimizde, aşağıdaki grafikte görülebilen gruplar ortaya çıkıyor. Yüzde 38’lik bir kesim insan haklarını koruma konusunda seçilmişlere, yüzde 14 yargı sistemine, yüzde 9 Cumhurbaşkanına, yine yüzde 9 kolluk kuvvetlerine, yüzde 3 uluslararası devlet kurumlarına güveniyor. Medyaya güvenen ise yok denebilir.

- Yaş düştükçe seçilmişlere olan güven azalıyor. Eğitim arttıkça da genel olarak kurumlara güven azalıyor.
- Ak Partililerin seçilmişlere, CHP ve MHP'nin yargı sistemine olan güveni ve BDP'lilerin güvensizliği çok çarpıcı. Siyasi tercihin kurumlara güveni şekillendirmede oldukça etkili olduğunu söylemek mümkün.
- Modernler arasında hiç kimseye güvenmeme hali ortalamadan daha yüksekken, dindar muhafazakârlar arasında daha düşük. Seçilmişlere güven halinde ise durum tam tersi. Örtünmede de, dindarlıkta da aynı yönde tercihler söz konusu.
- Kürtlerin yargıya ve uluslararası kurumlara güveni ve genel güvensizliği biraz daha yüksek ve kolluk kuvvetlerine güvenleri biraz daha düşük, ancak seçilmişlere olan güven oranı Türklerle aynı.
- Sünnilerle Aleviler arasında seçilmişlere olan güven ve hiç kimseye güvenmeme oranları arasında fark oldukça çarpıcı. Sünnilerin yüzde 40'ı, Alevilerin ise yüzde 19'u seçilmişlere güveniyor. Buna karşılık Sünnilerin yüzde 26'sı hiç kimseye güvenmezken, Alevilerde bu oran yüzde 43.
- Kırsal kesimde kolluk kuvvetlerine olan güvenin ortalamadan 6 puan kadar yüksek olması da dikkate değer.

2.5.2. Uluslararası kurumların rolü

Avrupa Birliği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Birleşmiş Milletler gibi Türkiye'nin de içinde olduğu uluslararası kurumlar Türkiye'de insan hakları konusunda çalışıyorlar. Sizce bu durumu şimdi okuyacağım hangi cümle daha iyi açıklıyor?

Güvene dair bir önceki soru, kamuoyunun insan hakları alanında uluslararası kurumları pek de öncelikli olarak görmediğini ortaya koyuyor. Ancak bu konu açıkça sorulduğunda, öncelikli olarak görmemelerinin nedeni daha belirgin hale geliyor. Yukarıdaki paragrafta yer alan soru sorulduğunda görüşülen kişilerin yüzde 65,8'i bu tür kurumları samimi bulmadıklarını, içişlerimize karışmak için insan haklarını bahane ettiklerini savunuyor.

Uluslararası kurumlar Türkiye'de insan hakları konusunda çalışıyorlar. Bu durumu hangi cümle daha iyi açıklıyor?	Yüzde
İç işlerimize karışmak, bizi karıştırmak, bölmek için insan haklarını bahane ediyorlar.	65,8
İnsan haklarının gelişmesi için uğraşıyorlar, yardım ediyorlar.	34,2
Toplam	100,0

Parti tercihi, etnik kimlik ve mezhep cevap oranlarını en çok değiştiren etkenler:

- MHP'lilerin yüzde 81'i bu kurumların içişlerine karışmak amacıyla olduğunu söylerken, CHP'liler yüzde 59 ve BDP'liler 58 ile bu kurumlara samimiyetine ortalamadan daha fazla inandıklarını belirtiyor.
- "İç işlerimize karışmak için insan haklarını bahane ediyorlar" cevabını Kürtler yüzde 55, Aleviler yüzde 57 oranında söylüyorlar.
- Kırsal kesimden metropollere doğru gidildikçe ve yaş arttıkça bu kurumlara güvensizlik biraz artıyor.

Sonuçta demografik kırılımlara göre bazı farklar olsa da uluslararası kurumların insan haklarının gelişmesi için uğraştıklarına, yardım ettiklerine inanan ve bu cevabı yüzde 50 oranından daha fazla söylemiş olan küme bulunmuyor. Dolayısıyla Türkiye halkının genel olarak bu kurumlara şüpheyle yaklaştığı anlaşılıyor. Bununla birlikte, bu sorunun bulgusunu tersten okumak ve yorumlamak da mümkün: Türkiye'de her üç kişiden birinin bu kurumlara güvendiği, bu kurumların insan haklarının gelişmesi için çabaladıklarına inandıkları sonucu da çıkarılabilir.

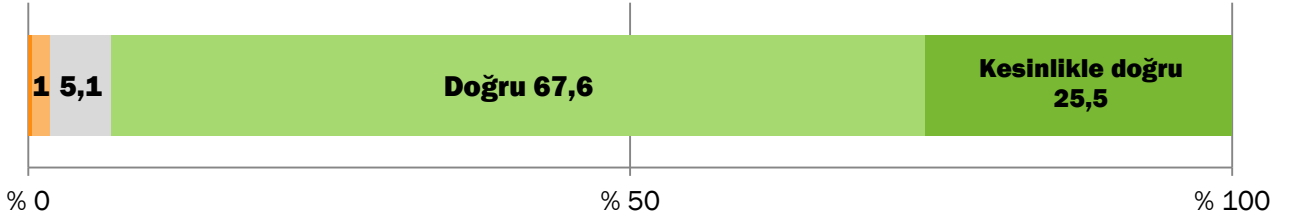
2.5.3. Bireysel sorumluluk

İnsan hakları konusunda toplumun bireylerde, kendilerinde sorumluluk görüp görmedikleri de soruldu. "Bir komşumun bir hakkı ihlal edilse, benim de bu konuda birşeyler yapmam gerekir" şeklinde bir örnek kullanılarak okunan cümleyle toplumun neredeyse tümü hemfikir. Görüşülen kişiler, yüzde 25,5 "kesinlikle doğru" ve yüzde 67,6 "doğru" demek suretiyle yüzde 93 oranında katılıyor.

Demografik kırılımlara bakıldığında da, insan hakları kavramına, sosyal adalet konularına, zayıf gruplara bakış açısı üzerinden bakıldığında da hiçbir görüş farkı olmadığı görülüyor. Bu durum, sorunun veya bireysel sorumlulukla insan hakları arasındaki ilişkinin anlaşılmamış olmasından kaynaklanıyor olabilir.

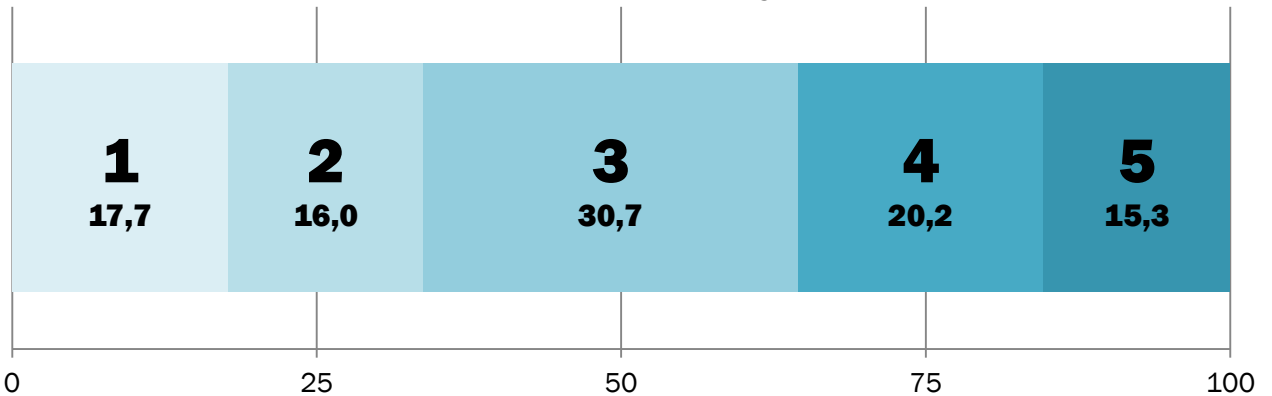
Bir komşumun bir hakkı ihlal edilse, benim de bu konuda birşeyler yapmam gerekir.

2.5.4. Devletin insan hakları notu

Görüşülen kişilerin devletin insan haklarındaki rolünü ve sorumluluğunu bir daha değerlendirmeleri için devlete bu konuda not vermeleri istendi. Aşağıdaki grafikte de görüldüğü gibi, üç kişiden biri 3 puan vererek devletin performansını ortada bulduğunu belirtirken, daha yüksek not verenler ve daha düşük not verenler eşit dağıldı. Nitekim, devletin not ortalaması hesaplandığında tam 3,0 puanda, tam ortada olduğu görülüyor.

İnsan haklarını devletin temin etmesi ve koruması bakımından devlete 5 üzerinden kaç not verirsiniz?

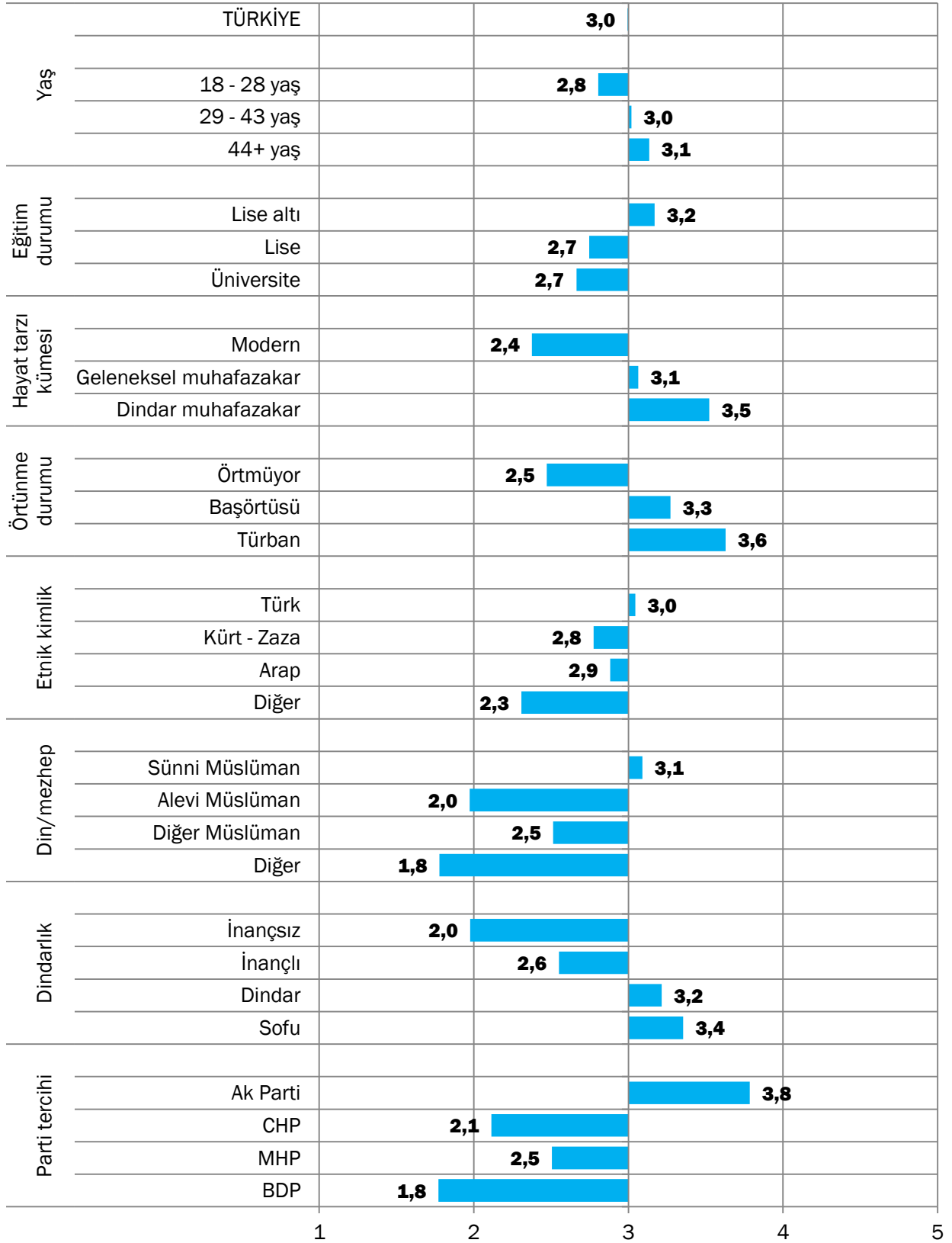
Görüşülen kişilerin demografik özellikleri ve insan hakları konularındaki bazı görüşleri, devlete verdikleri puanı epeyi etkiliyor. Türkiye ortalamasının da tam 3 puanda olmasında dolayı farklı görüşler, farklı not veren grupların değerlendirmesini olumluya veya olumsuzya çeviriyor.

Devlete verilen not yaşa, eğitim durumuna, hayat tarzına, dindarlığa, örtünme durumuna, etnik ve dini kimliğe ve parti tercihine göre iki puana kadar varan farklarla değişiyor. Farkların ne yönde olduğuna dikkatlice bakıldığında, diğer birçok soruda ve diğer araştırmalarda da ortaya çıkan ve esasen iktidara bakışa göre şekillendiği söylenebilecek olan örgünün burada da görülmesi dikkat çekiyor. İktidara daha yakın hisseden düşük eğitimli, başörtüsü veya türban kullanan, Sünni, dindar ve Ak Partili gibi gruplar, devlete daha yüksek not verme eğilimindedir. Halbuki genelde iktidara karşıt bir tavır olan yüksek eğitimliler, modern hayat tarzındakiler, örtünmeyenler, Aleviler, Kürtler, dinle ilişkisi daha zayıf olanlar ve muhalefet partilerinin seçmenleri ise devlete insan hakları konusunda daha zayıf not verme eğilimindedir. Ak Partililer 3,8 notu verirken, CHP'lilerin 2,1, MHP'lilerin 2,5 ve BDP'lilerin Ak Partililerde tam 2 puan düşük olacak şekilde 1,8 puan veriyor olmaları özellikle çarpıcı bir sonuç. Demografik kümelerin devlete verdikleri notun, insan haklarına dair zayıf gruplar ve devletin sorumluluğu gibi konulardaki değerlendirmeleri ile örtüştüğünü de not etmek gerekiyor.

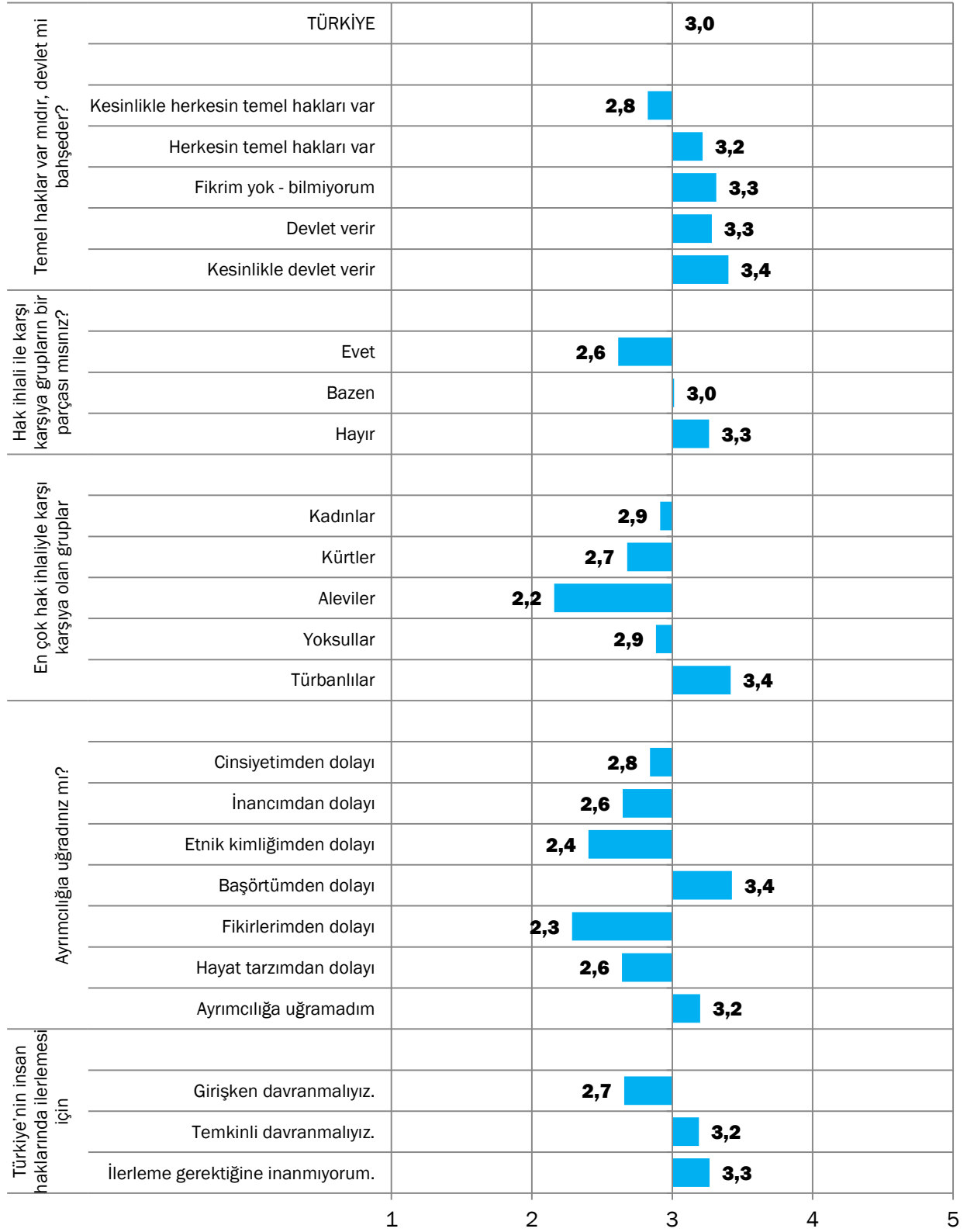

İnsan haklarını devletin temin etmesi ve koruması bakımından devlete 5 üzerinden kaç not verirsiniz?

İnsan haklarını devletin temin etmesi ve koruması bakımından devlete 5 üzerinden kaç not verirsiniz?

İnsan haklarına bakışla devlete verilen not arasındaki bazı noktalar dikkat çekiyor:

- Hakların temel haklar olmayıp da devlet tarafından verildiğini savunma hali arttıkça, devlete verilen not da artıyor.
- Kendini hak ihlalleri ile karşı karşıya olan gruplardan birinin parçası olarak görenler devlete olumsuz not verirken, görmeyenler olumlu not veriyor.
- En sık hak ihlaline uğrayanlar arasında türbanlıları söyleyenler, diğer grupları söyleyenlerin aksine, devlete yine de olumlu not veriyor. Ayrımcılığa uğradığını söyleyenler genelde devlete olumsuz not verirken, başörtüsünden dolayı ayrımcılığa uğradığını söyleyenler de, “türbanlılar” cevabına benzer şekilde devlete olumlu not veriyor. Bu durum, türban meselesinin siyasileştirildiğine dair daha önceki bölümlerde yaptığımız tespiti teyid ediyor.
- Türkiye'nin insan hakları konusunda girişken davranması, bir an önce adım atması gerektiğini düşünenler olumsuz not verirken, temkinli davranması gerektiğini düşünenler ve ilerleme gerekmediğini, durumun yeterli olduğunu savunanlar olumlu not veriyor.

İnsan haklarına bakışla devlete verilen not arasındaki ilişkiler aslında şaşırtıcı olmayabilir. Ancak, genel olarak tutarlı olmalarından dolayı insan hakları konusundaki görüşlerin de devlete verilen notun da bilinçli bir şekilde verildiği izlenimini veriyor.

2.5.5. İhlalleri kim yapıyor?

Kimlerin insan haklarının ihlal edildiği ve sorumluluğun kimde olduğu kadar ilginç olan alanlardan biri, toplum algısına göre, sözü edilen insan hakları ihlallerini kimin, kimlerin yaptığı idi. Görüşülen kişilerin yüzde 29,8'ü “devlet” bu soruya cevabı veriyor. Bu cevabı yüzde 25,5 ile “medya”, yüzde 14,1 ile “erkekler”, yüzde 13,2 ile “polis”, yüzde 12,1 ile “şirketler” ve yüzde 5,3 ile “polis” cevapları takip ediyor.

En çok insan hakları ihlali yapanlar sizce kimler?	Yüzde
Erkekler	14,1
Polis	13,2
Asker	5,3
Devlet	29,8
Şirketler	12,1
Medya	25,5
Toplam	100,0

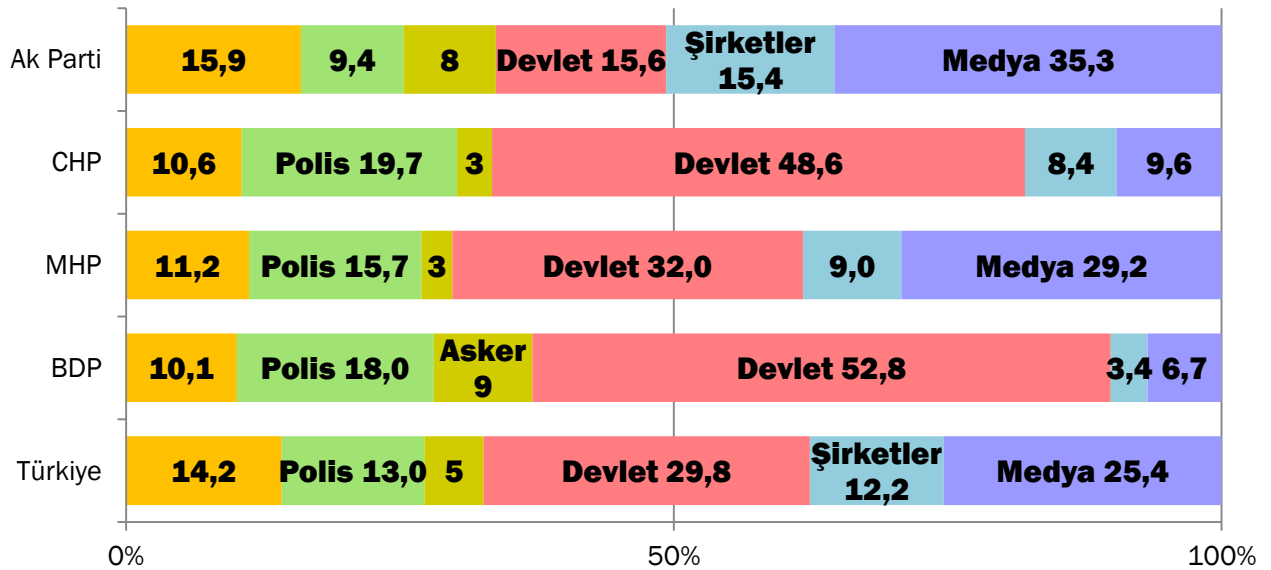
İnsan hakları ihlallerini en çok devletin yaptığı cevabının en fazla söylenmesi kısmen beklenebilir bir durum. Ancak ikinci sırada medyanın gelmesi, araştırmanın başka sorularında ele alınmamış bir olgunun söz konusu olduğuna işaret ediyor. Aslında kime güvenileceğine dair soruda medyanın sadece binde 4 oranında söylenmiş olması, bir ipucu içeriyor.

Hak ihlali yapanlarla ilgili cevapların demografik özelliklere ve insan hakları konularına bakışa göre incelendiğinde, şu noktalar ön plana çıkıyor:

- Kadınlar ve zayıf gruplara dair iki soruda kadınlara işaret edenler, beklenebileceği gibi ihlal yapan grup olarak yüzde 25-30 mertebelerinde erkekleri sayıyor.
- Eğitim seviyesi yükseldikçe hak ihlallerini devletin yaptığına dair görüş artıyor.
- Çalışma durumuna göre bakıldığında, devlet memurlarının ve öğrencilerin yüzde 38'i ihlalleri devletin yaptığını, işçilerin yüzde 20'si şirketlerin, emeklilerin yüzde 32'si medyanın yaptığını söylüyor. Devlet memurlarının ve öğrencilerin oldukça yüksek oranda devlete işaret etmelerine dair bulguları değerlendirirken, “protesto veya grev yapanlara biber gazı sıkmak insan hakları ihlalidir” cümlesine öğrencilerin ortalamadan daha fazla onay verdiklerini ancak devlet memurlarının genelden farklı bir tavra sahip olmadıklarını hatırlamakta fayda var.
- Türbanlıların yüzde 12'si “asker” cevabı vermiş.
- Alevilerin yüzde 47'si devletin, yüzde 20'si ise polisin en çok ihlali yaptığını belirtmiş.
- Kürtlerin yüzde 37'si devletin, yüzde 17'si polisin ve yüzde 13'ü askerin en çok ihlal yaptığını belirtmiş. Diğer bir deyişle, Kürtlerin yüzde 67'si devletten ve kurumlarından şikayetçi.
- Hayat tarzına ve dindarlığa göre “devlet” ve “medya” cevaplarının oranı kademeli olarak değişiyor. Modernler ve inançsızlar devletin, dindar muhafazakârlar ve dindar veya sofular medyanın ihlallerine daha çok dikkat çekiyor.

En çok hak ihlali yapan kim?

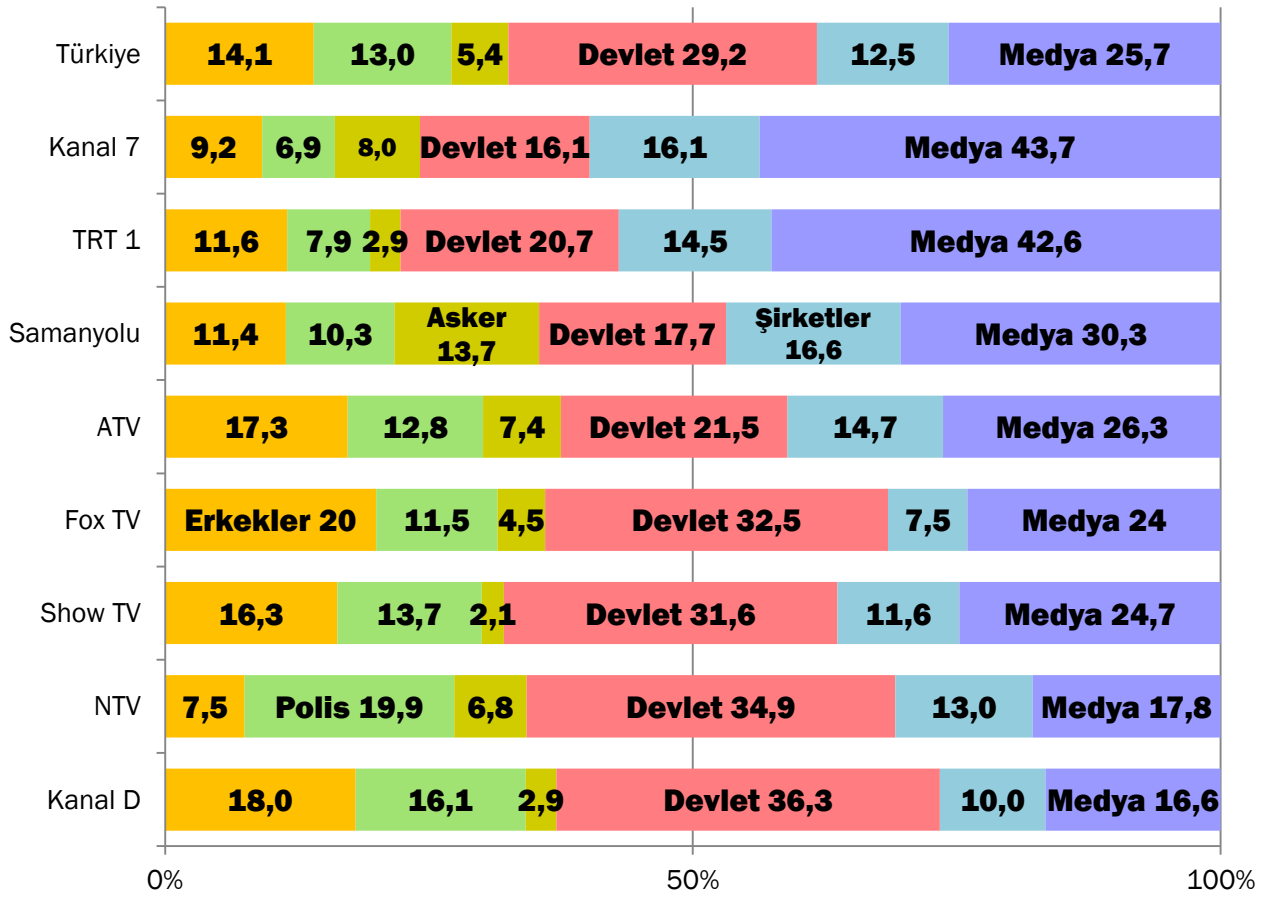
Kimlerin insan hakları ihlali yaptığı cevaplarında dağılım parti tercihine göre kayda değer oranda değişiyor. Ak Partililer devleti ve polisi ortalamadan daha düşük oranda söylerken, medyayı ve askeri ve kısmen şirketleri daha yüksek oranda söylüyor. Buna karşılık CHP'liler ve BDP'liler özellikle devleti ve polisi oldukça daha yüksek oranda, medyayı ise oldukça daha düşük oranda söylüyor.

Diğer bazı bulgularla birlikte, parti tercihlerine göre verilen cevaplar devlet ve medya cevaplarının birbirine zıt cevaplar olarak algılandığını düşündürüyor. Bu bulgulardan bu çıkarımı yapmak mümkün olmasa da, medyayla iktidarı eleştiren, karşıt bir

kurumun kastedildiğini tahmin etmek zor değil. Nitekim görüşülen kişilerin haberleri hangi televizyon kanalında seyretmeyi tercih ettiklerine bakarak, hak ihlaline dair cevaplarını değerlendirince bu tahmini güçlendiren bir durum ortaya çıkıyor. İnsan haklarının en çok kimin ihlal ettiği sorusuna, en çok izlenen yedi haber kanalıyla beraber baktığımızda iktidara yakın hissedenlerin tercih ettiği bilinen Kanal 7, TRT 1 ve Samanyolu kanallarını izleyicileri “medya” cevabını, hem ortalamadan hem de diğerlerinden oldukça daha yüksek oranda söyledikleri görülüyor.

En çok hak ihlali yapan kim?

2.6. Şirketler ve insan hakları

“İnsan haklarınızı temin etme ve koruma görevi esasen hangi kurumun ana sorumluluğudur?” sorusu için sunulan cevap seçenekleri arasında, çeşitli devlet kurumları, medya ve sivil toplum kuruluşları seçeneklerinin yanı sıra “şirketler” cevabı da yer alıyordu. Ancak bu görev esasen devletin kurumlarının ve sayılan tüm kurumların sorumluluğu olarak görüldüğünden bu soruya “şirketler” cevap verenlerin oranı sadece binde birdi.

Ancak şirketlerin sorumluluğu ayrıca kendi başına bir soru olarak sorulduğunda, toplumunun yarısının şirketlerin de sorumluluğu olduğunu düşündüğü görülüyor. Görüşülen kişilerin yüzde 60’ı “İnsan haklarının korunmasında şirketlerin sorumluluğu olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna “Evet” cevabı veriyor.

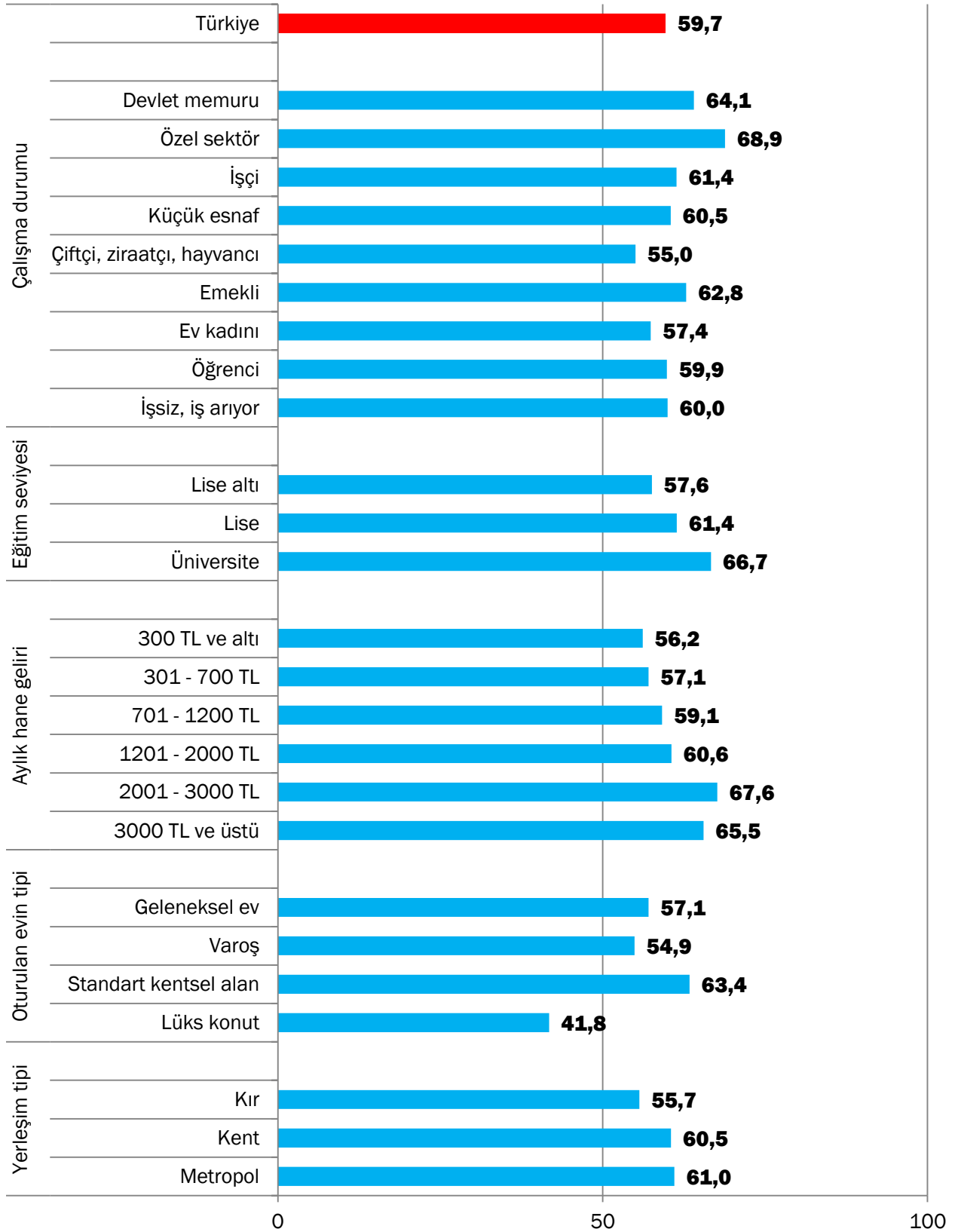
İnsan haklarının korunmasında şirketlerin sorumluluğu olduğunu düşünüyor musunuz?	Yüzde
Evet	59,7
Hayır	40,3
Toplam	100,0

Kimlerin şirketlere sorumluluk yüklemeye daha meyilli olduğuna baktığımızda, daha eğitilmiş olanlar, geliri daha yüksek olanlar, daha ziyade çalışanlar ve çalışıp emekli olmuş olanlar, kentlerde ve apartmanlarda (standart kentsel alan) yaşayanlar göze çarpıyor. Bu kümeler bu soruya biraz daha yüksek oranda “evet” diyor.

Çalışma durumuna daha ayrıntılı olarak baktığımızda, en çok özel sektör çalışanlarının (yüzde 69) şirketlere insan hakları konusunda sorumluluk yüklediği görülüyor. Onları devlet memurları (yüzde 64) ve emekliler (yüzde 63) takip ediyor. Çiftçilerin ise nispeten düşük bir oranının (yüzde 55) sorumluluk yüklemesi dikkat çekiyor. Tüccar ve işadamı olanların bu soruya verdikleri cevapların dağılımı ise denek sayısının düşüklüğünden dolayı (8 kişi) analiz edilmedi.

"İnsan haklarının korunmasında şirketlerin sorumluluğu var"

Şirketlerle insan hakları arasındaki ilişkiyi tersinden ele alan diğer bir soru ise insan hakları ihlali yapan kişiler ve kurumlara dairdi. “En çok insan hakları ihlali yapanlar sizce kimler?” sorusunun cevap seçenekleri arasında yer alan “şirketler” cevabı, görüşülen kişilerin yüzde 12’sinin tercih ettiği cevap oldu.

En çok insan hakları ihlali yapanlar sizce kimler?	Yüzde
Erkekler	14,1
Polis	13,2
Asker	5,3
Devlet	29,8
Şirketler	12,1
Medya	25,5
Toplam	100,0

Şirketlerin hak ihlali yaptığını nispeten daha yüksek oranda söyleyen demografik kümeler incelendiğinde, bu analizin aslında şirketlere bakış hakkında pek bilgi vermediğini görüyoruz çünkü devlet, asker, polis gibi cevapları daha düşük oranda söyleyenler, şirketler, medya ve erkekler cevaplarını biraz daha fazla tercih etme eğiliminde görünüyorlar. Bununla birlikte, bu soruya çalışma durumuna göre bakmak bazı ilginç bulgular ortaya koyuyor. Şirketlerin sorumluluğuna dair soruda olduğu gibi, bu soruda da çalışanlar şirketlerin hak ihlali yaptığını çalışmayan kesimlerden daha yüksek oranda söylüyor. En yüksek oranda söyleyenler ise yüzde 20,4 oranıyla işçiler ve ardından yüzde 15,7 oranıyla küçük esnaf.

Çalışma durumu	En çok insan hakları ihlali yapanlar sizce kimler?						
	Erkekler	Polis	Asker	Devlet	Şirketler	Medya	Toplam
Üst düzey çalışan	12,9	14,0	4,7	31,9	12,2	24,4	100,0
İşçi	5,4	14,2	5,8	31,5	20,4	22,7	100,0
Küçük esnaf	7,2	13,9	6,0	30,7	15,7	26,5	100,0
Çiftçi	2,8	13,0	13,0	20,4	13,0	38,0	100,0
Çalışıyor, diğer	14,2	16,4	5,2	27,6	11,2	25,4	100,0
İşsiz	12,2	9,9	6,1	34,4	9,9	27,5	100,0
Emekli	9,0	15,4	5,7	28,3	10,0	31,5	100,0
Ev kadını	23,8	11,7	4,0	28,0	10,0	22,5	100,0
Öğrenci	10,3	12,7	4,9	38,2	9,3	24,5	100,0
Türkiye	14,1	13,1	5,3	29,9	12,1	25,5	100,0

2.7. İnsan hakları kültürü

İnsan haklarının korunmasındaki, uygulamasındaki önemli alanlardan biri, buna dair anlayışın derinleştirilmesini sağlayabilecek bir insan hakları kültürü olduğu için, Türkiye’de insan hakları kültürünün durumuna dair de birkaç soru soruldu. Bu sorularda görüşülen kişilerin haklarının nerede yazdığını bilip bilmedikleri, haklarını hangi kaynaklardan öğrendikleri ve haklarının ihlal edilmesi durumunda kime başvurdukları öğrenilmeye çalışıldı.

2.7.1. Haklar nerede yazıyor?

Görüşülen kişilere açık uçlu olarak ve basit bir ifadeyle “Haklarınız nerede yazıyor?” şeklinde bir soru soruldu. Yüzde 37’lik bir kesim nerede yazdığını bilmediğini belirtti veya soruya cevap vermedi. Yüzde 34,1’lik bir kesim ise net bir şekilde “anayasa” cevabı verdi. Bu cevabın dışında “kanunlarda”, “devlet kurumlarında”, “kitaplarda” gibi genel cevaplar ve “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde”, “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde” gibi daha spesifik cevaplar verenler olduğu kadar, şimdiye kadar hiç görmediğini veya kimsenin zaten haklara erişemediğini belirtmek amacıyla “hiçbir yerde yazmıyor” şeklinde cevap verenler de oldu.

Haklarınız nerede yazıyor?	Yüzde
Anayasa	34,1
Kanunlarda	6,5
Devlet kurumlarında	4,3
Kitaplarda / hukukta / medyada	4,1
AİHM / İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde	2,7
Diğer	5,0
Hiç bir yerde yazmıyor	6,6
Bilmiyor	25,2
Cevap yok	11,4
Toplam	100,0

Haklarının anayasada, insan hakları evrensel beyannamesinde veya kanunlarda yazdığını:

- Gençler diğer yaş gruplarına kıyasla,
- Erkekler kadınlara kıyasla,
- Daha yüksek eğitimliler daha düşük eğitimlilere kıyasla,
- Daha yüksek gelirliler daha düşük gelirlilere kıyasla,
- Daha az dindar olanlar daha dindar olanlara kıyasla,
- Aleviler Sünnilere kıyasla,
- Türkler Kürtlere kıyasla,
- Örtünmeyenler örtünenlere kıyasla, daha yüksek oranda biliyorlar.

Ayrıca insan haklarını “doğuştan gelen, temel haklar” olarak tanımlayanların yüzde 51’i ve haklarını anayasadan öğrendiğini söyleyenlerin yüzde 61’i haklarının anayasada yazdığını söylüyor.

Ak Parti’lilerin yüzde 28’i, CHP’lilerin yüzde 44’ü, MHP’lilerin yüzde 47’si ve BDP’lerin yüzde 22’si haklarının anayasada yazdığını söylüyor. Buna karşılık Ak Parti’lilerin yüzde 44’ü, CHP’lilerin yüzde 22’si, MHP’lilerin yüzde 26’sı ve BDP’lilerin yüzde 47’si haklarının nerede yazdığını bilmiyor.

2.7.2. Haklar nereden öğreniliyor?

“İnsan haklarınızı nereden öğreniyorsunuz?” şeklinde yine basit bir ifadeyle sorulan ikinci soru için cevap seçenekleri okundu ve görüşülen kişilerin haklarını öğrendikleri tüm kaynakları saymaları istendi. Yüzde 22,5’i “anayasa” cevabını veriyor. Halbuki televizyondaki tartışmalardan öğrendiğini söyleyen yüzde 45,5’lik kesim ve gazetelerden öğrendiğini söyleyen 13,2’lik kesim ile toplamda her beş kişinin üçü, haklarını esasen medyadan öğrendiğini belirtmiş. Çevresinde konuşulandan ve ailesinden sözlü kültür aracılığıyla öğrenenlerin miktarı ile, okulda veya kitaplardan eğitim araçlarıyla öğrendiğini söyleyenlerin miktarı ise birbiriyle aşağı yukarı aynı.

İnsan haklarınızı nereden öğreniyorsunuz?	Yüzde
Televizyondaki tartışmalar	45,5
Anayasa	22,5
Gazeteler	13,2
Çevremde konuşulanlar	11,5
Okul	8,5
Kitaplar	6,3
Aile	4,7
Toplam	-

2.7.3. Hak ihlalinde başvuru kurum

İnsan hakları kültürüne dair soruların sonuncusu, haklar konusundaki ilkelerin, görüşlerin, bilinç seviyesinin bireylerin hayatlarına pratikte nasıl etki ettiğini anlamayı hedefliyordu. “Kişisel haklarınızın ihlal edilmesi durumunda nereye başvurursunuz?” şeklindeki soruya görüşülen kişileri yarısından biraz fazlası “mahkeme, savcılık” cevabı veriyor. “Polis, jandarma, karakol veya asker” şeklinde yüzde 31,4 oranında ikinci sırada söylenen cevap özetle kolluk kuvvetlerine başvurmayı tercih edenleri ifade ediyor. Konularına seçimle gelen “muhtar, il meclisi, milletvekili” ise pek tercih edilmiyor. “Avukat” cevabı veren yüzde 5,4 ve “ailem, eş, dost” cevabı veren yüzde 3,2’lük kesimler de mevcut.

Hakkının ihlal edilmesi durumunda nereye başvuracağını bilmeyenlerin sadece yüzde 4,3 oranında olmasının, insan hakları kültürü ve bilinci açısından oldukça sevindirici olduğunu eklemek mümkün.

Kişisel haklarınızın ihlal edilmesi durumunda nereye başvurursunuz?	Yüzde
Polis, jandarma, karakol veya asker	31,4
Mahkeme, savcılık	54,3
Muhtar, il meclisi, milletvekili	1,5
Avukat	5,4
Ailem, eş, dost	3,2
Bilmiyorum	4,3
Toplam	100,0

2.8. İnsan hakları ve ilerleme

“İnsan hakları, hem her bir bireyin hem de insanlığın ilerlemesi, gelişmesi için gerekli bir önkoşuldur” şeklinde insan hakları kavramının temelinde yatan bir ilkeyi açıklayan cümleye görüşülen kişilerin neredeyse tamamı katılıyor.

İnsan hakları, hem her bir bireyin hem de insanlığın ilerlemesi, gelişmesi için gerekli bir önkoşuldur.	Yüzde
Kesinlikle Yanlış	,2
Yanlış	,7
Ne doğru ne yanlış	3,1
Doğru	64,4
Kesinlikle doğru	31,6
Toplam	100,0

Ancak insan hakları konusunda sürekli ilerleme olabilmesi için nasıl adım atılması gerektiği sorulduğunda görüşülen kişilerin yüzde 57’si temkinli davranmak gerektiğini belirtiyor. Yüzde 40’lık bir kesim ilerlemeye daha fazla inandığını “girişken davranmalı, yarın sabah hepsini uygulamaya geçirmeliyiz” ifadesine onay vererek belirtiyor. Yüzde 6’lık bir kesim ise şu anki durumu yeterli buluyor ve ilerleme gerektiğine inanmıyor.

Türkiye’nin insan hakları konusunda sürekli ilerleme içinde olabilmesi için, sizce şimdi okuyacaklarımdan hangisi doğru?	Yüzde
Girişken davranmalı, yarın sabah hepsini uygulamaya geçirmeliyiz.	36,9
Temkinli davranmalı, bu işleri yavaş yavaş, adım adım halletmeliyiz.	57,1
İlerleme içinde olmamız gerektiğine inanmıyorum, durumu yeterli.	6,1
Toplam	100,0

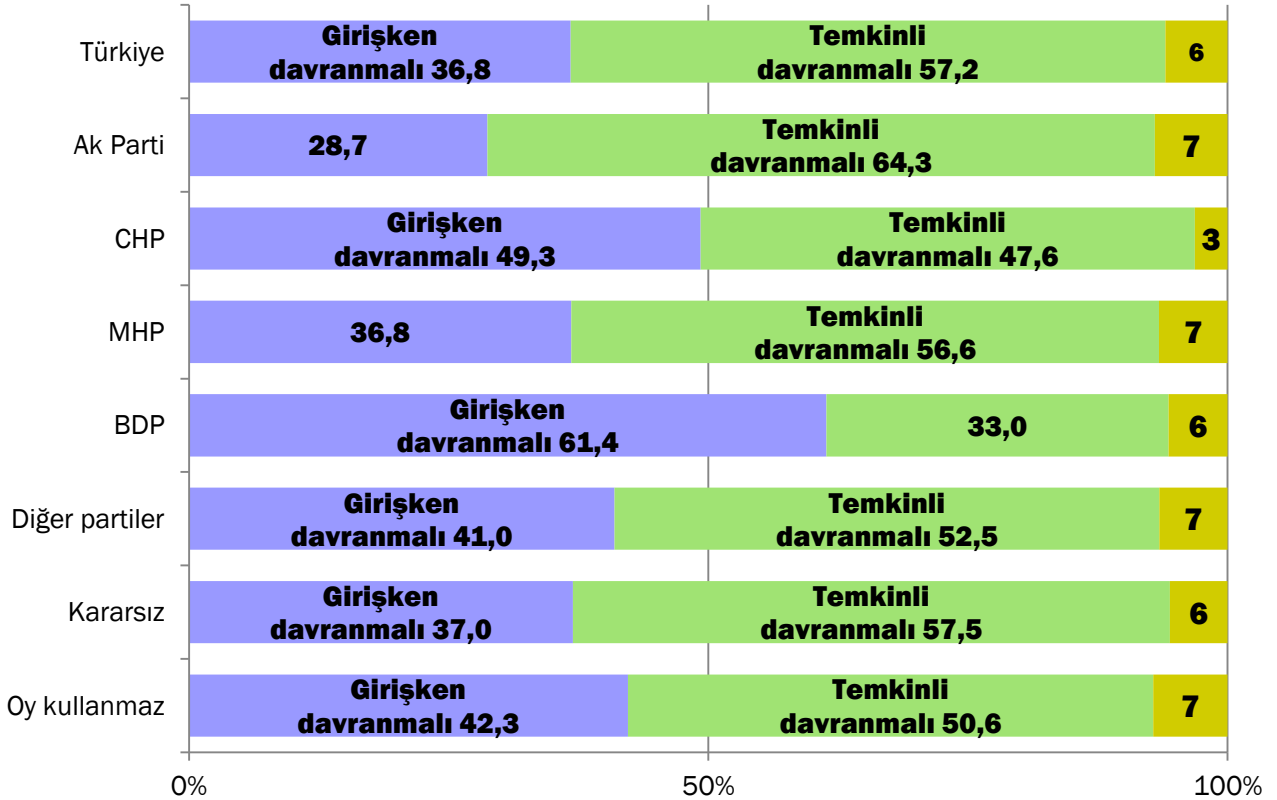
İki sorunun cevaplarına birden bakıldığında yüzde 55’lik bir kesimin “insan hakları ilerleme için önkoşuldur” dese de, ilerleme için temkinli davranmayı tercih ettiği görülüyor.

Türkiye'nin insan hakları konusunda sürekli ilerleme içinde olabilmesi için...	İnsan hakları, hem her bir bireyin hem de insanlığın ilerlemesi, gelişmesi için gerekli bir önkoşuldur.					
	Kesinlikle Yanlış	Yanlış	Ne doğru ne yanlış	Doğru	Kesinlikle doğru	Toplam
Girişken davranmalı, yarın sabah hepsini uygulamaya geçirmeliyiz.		0,1	0,8	22,0	14,0	36,8
Temkinli davranmalı, bu işleri yavaş yavaş, adım adım halletmeliyiz.	0,2	0,6	1,9	38,4	16,1	57,1
İlerleme içinde olmamız gerektiğine inanmıyorum, durumu yeterli.		0,0	0,4	4,2	1,5	6,1
Toplam	0,2	0,7	3,0	64,5	31,6	100,0

İlerleme konusundaki farklı görüşlerle parti tercihleri arasında dikkate değer ilişki bulunuyor. Ak Parti'lilerin yüzde 64'ü ve MHP'lilerin yüzde 57'si temkinli davranılması gerektiğine inanırken, BDP'lileri girişken davranarak hakların hemen yarın uygulanmaya başlaması gerektiğine inanıyor. CHP'liler yarı yarıya bölünmüş olsalar da, girişken davranılması gerektiğini düşünenleri Türkiye ortalamasından daha yüksek oranda. Bu konunun bir diğer siyasi kutuplaşma konusu olduğunu söylemek mümkün.

Türkiye'de insan haklarında ilerleme için...

2.9. Analiz: İnsan Hakları Algısı Araştırması, Türkiye

Ruken Tekeş Çalığıuşu, İnsan Hakları Uzmanı

Giriş:

Türkiye genelinde ilk kez yapılan 'İnsan Hakları Algısı Araştırması', toplumun insan hakları anlayışı ve algısı ile ilgili çok önemli veriler ortaya çıkarttı. Bu verilerin bir kısmı uluslararası kabul görmüş standart ve prensipler ve gelişmiş ülkelerde olan sonuçlarla bazı noktalarda benzerlikler göstermesi bakımından çarpıcı olsa da, temel insan hakları bilgisinde hem gerekli temel eğitime sahip olmayışından hem de anlayışın değişkenliğini etkileyen önemli bazı faktörlerin bulunması açısından önemli sonuçlar çıkardı.

Bu bağlamda bu araştırma sadece algının ve anlayışın ne olduğunu bulmak dışında, insan hakları ve sosyal adalet iletişimi ve eğitimi açısından yapılması gereken toplumsal çalışma ve projelerin hangi konular üzerinde olması gerektiğini ve bunların yaratacağı etkileri tespit etmek açısından da önemli bir ilk çalışma.

Ana Tespitler:

Araştırmanın genel analizinde 7 ana sonuç ortaya çıkıyor.

8. Türkiye toplumu, insan hakları kavramında net, temel anlayışta uluslararası standart ve prensiplerle uyumluluk gösteriyor.
9. İnsan hakları ve sosyal adalet ilişkisinde birçok sosyal adalet konularını insan hakları çerçevesinde kurabiliyor, fakat bazı hak ve özgürlüklerde sosyal adalet ve sosyal devlet anlayışında farklılıklar gösteriyor. Genel olarak adalet sistemine inanç ve güven çok düşük.
10. Zayıf ve savunmasız grupların algılanışı net, çıkan sıralama nüfus yüzdeleri bakımından göz önüne alındığında çok doğru. Fakat algısında kendine yakın olanı seçimlerinde öne koyuyor.
11. Devlet ve kurumlarının algılanışı insan hakları iletişimini zorluyor. Ana aktör olarak devletin insan haklarındaki rolünden toplumun beklentileri net, fakat diğer ana aktörlerin rollerinde ve rollerin öneminde farklılıklar var.
12. Uluslararası kurumların rolleri ve uluslararası sözleşmelerin anlayışı düşük, bunun iletişimi uzun dönemde zorlayıcı olabilir.
13. Toplum temel insan hakları eğitimi ve bilgilendirilme için gerekli araçlardan yoksun, fakat doğru eğitimi ve bilgilendirmeyi almaya çok açık.
14. Toplum insan hakları ihlallerine duyarlı, fakat insan haklarının ilerlemesi için yapılacak çalışmaların hızında konservatif, tutucu bir yaklaşım sergiliyor.

Bulgular üzerine kısa notlar:

1. İnsan hakları kavramı

Türkiye insanının, genel insan hakları ve temel ilkelerinin algı ve anlayış seviyesi kavramsal çerçevede; gelişmişlik oranı Türkiye'ye göre daha yüksek ve insan hakları eğitiminin daha yaygın olduğu ülkelerle kıyaslandığında neredeyse aynı sonuçları veriyor. Diğer cevaplar da göz önüne alındığında bu algının şekillenmesinin 'insan olmanın' temel bilincinden dolayı ortaya çıktığı ve toplumun çevresindeki ihlalleri görebildiği / ayırt edebildiği sonucu çıkıyor.

Fakat insan haklarının tarifi istendiğinde görülen eksiklik, yine insan haklarına ne zamandan itibaren sahip olabileceği sorulduğunda daha da yükseliş göstererek toplumun neredeyse yarısının temel bilgi eksikliğinin olduğu ortaya çıkıyor. İnsan haklarının tarifinde yaklaşık % 21,3 oranında (cevap yok/bilmiyor % 15,1, insan hakları yoktur % 1,6, diğer % 4,6) basit bir tarifi verilememesi yüksek bir rakam. Ne zamandan itibaren insan haklarına sahip olunduğu ise toplamda % 47,6 oranla (18 yaşından sonra % 30, ergenlik çağına geldiğinde % 10 ve evlendiğinde % 7,6) insan haklarının tümünü 'sonradan edinilen haklar' çerçevesinde algılanılışını destekliyor. Bu sonuç toplumun yarısında temel bilgi eksikliğinin yanısıra, çocuk hakları ile ilgili yaşanan sorunları destekliyor. Bu çerçevede "çocuk ve haklarının" insan hakları temelli yaklaşım dışında algılandığı sonucunu çıkarıyor. Türkiye'nin önemli problemlerinden olan çocuk hakları ihlalleri, temelde gerek kültürel gerek sosyal anlamda çocuğun birey olarak kabul edilmeyişini de maalesef destekliyor.

2. İnsan hakları ve sosyal adalet

Türkiye insanı sosyal adalet konularını insan hakları çerçevesinde kurabiliyor ve birçok farklı hak ve özgürlüğü insan hakları çerçevesinde tanımlayabiliyor. Fakat sosyal adalet anlayışı ve sosyal devlet talebi bazı hak ve özgürlüklerde çok yüksek sonuçlar verirken, aynı mantıkta yüksek olması beklenen bazı sonuçlarda beklenmedik düşüşler gösteriyor.

Bu farklılığın temelinde ise, bireyin günlük hayatında karşılaşma olasılığı yüksek olan ve yaşam kalitesini doğrudan etkileyecek hak ve özgürlüklerde çok yüksek sonuçlar görülmesi yatıyor. Bu farklılık kendini sosyal devlet talebinde de gösteriyor: sağlık hizmetlerinden eşit ve adil biçimde yararlanma hakkı (% 96,4), eşit eğitim hakkı (% 93,8), hiçbir farklılık gözetmeksizin eşit olma hakkı (% 96,2), adil ve kanunlar önünde eşit yargılanma hakkı (% 95,6). Bunların yanında yine aynı yükseklikte olması beklenen, bireyi doğrudan etkileyebilecek hak ve özgürlüklerde önceki saydıklarımıza kıyasla düşmeler var: fikir özgürlüğü (% 88,2), protesto hakkı (% 81,8), davaların süresi (% 85). Davaların süresi ve adil yargılanma hakkı AİHM davalarında Türkiye'nin en çok cezaya uğradığı haklar bakımından da Türkiye insanının görüşü AİHM sonuçlarıyla örtüşüyor. Bu grupta en yüksek düşüşü ev edinme hakkı (% 55,3) ile şaşırtıcı dursa bile, ev edinmede yeni vergilerin soruda kullanılması caydırıcı olduğunu düşündürüyor.

Son yıllarda ve günlerde de gündemden düşmeyen bazı konulara hak ve özgürlükler çerçevesinden baktığımızda toplumda tam bir bölünmüşlük olduğunu çok net görebiliyoruz. Bunların başında Türkiye’de Kürtçe anadilde eğitim toplumda bölünmüşlüğü gösterirken (% 48,5), Almanya’da Türkçe anadilde eğitimin (% 81,8) hak olduğunu desteklemesiyle şaşırtıcı bir tablo çıkarıyor. Bu tablonun yine bireyin kendi hayatını etkileyebilme olasılığı yüksek olan hak ve özgürlükler çerçevesinde yükselişe geçtiğini, "ötekinin hakkı ve özgürlükleri" çerçevesinde algıda tezat bir düşünüş yasayıp "empati kurmadığını" ve herkese eşitlik talebinde ve haksal görüşte ciddi bölünme yaşadığını görüyoruz. Aynı düşünüş işkence ile ilgili soruda da karşımıza çıkıyor. Soru 'terör zanlısı olsa bile mahkûmlara işkence yapılması insan haklarının ihlalidir' (% 48,5 doğrularak) şeklinde sorulduğunda "terör zanlısının" sonuçlardaki düşünüşte etkili olduğunu düşündürüyor. Ayrıca "Türkiye'nin esas düşmanı kim" sorusuna % 30,1 ile Kürt siyasetinin birinci sırada yer alması da, Türkiye insanının Kürtleri referans veren bazı hak ve özgürlüklere haksal görüşten değil daha ağırlıklı "siyasi çerçeveden baktığını ve ayrımcılık yaptığını", insan hakları algısında negatif bir düşünüş yaşadığını gösteriyor. Bunun yanında 'protesto için toplanan öğrenciler veya grev için toplanan çalışanlara biber gazı sıkılmasının insan hakları ihlali olması' konusunda da % 68,6 oranda onayla düşük bir sonuç çıkması, işkence ve insani olmayan uygulamalara ayrımcı görüşün ve seçimsel bakışın ağırlık bastığını, haksal görüşün ve algının ciddi düşünüş yaşadığını görüyoruz.

Fakat diğer bir gündem maddesi olan 'başörtülü kadının istediği işte çalışması' % 86 oranında desteklenirken, kürtaj hakkı konusunda yine bir bölünmüşlük % 45,4 oranında destekle kendini gösteriyor. Türkiye insanının başörtülü kadının çalışmasına siyasi çerçeveden bakmadığı yine başörtü ve eğitim konusunda daha önce yapılmış KONDA çalışmalarıyla örtüşüyor. Başörtülü kadının eğitim ve çalışma hakkını siyasi görüşleri dışında daha objektif bakabilmeyi yakalamış olduğunu onaylıyor. Kürtaj ile ilgili sonuçlar ise diğer ülkelerin sonuçlarıyla karşılaştırıldığında aslında evrensel bir bölünmüşlüğü Türkiye’de de görüldüğünü, bu bölünmüşlüğü gelişmişlik oranıyla veya eğitimle çok yakın bir ilişki (korelasyon) göstermeden genelde iki kutup olarak ortaya çıktığını görüyoruz. Bu kutuplar genelde dini inanç açısından bakışla yakın bir ilişki gösteriyor.

Sosyal adalet talebinin en çarpıcı sonucu 'adalet sistemine güvenin' çok düşük olması ile aslında Türkiye’nin en önemli insan hakları sorununun toplum tarafından net görüldüğünün göstergesi. Yine AİHM davaları ve kararlarıyla da uyumlu. Adalet sisteminin insan haklarının garantörü olması şartken "insan haklarını koruması ve teşvik etmesi açısından sorumlu kurumlar" sorusunda mahkemeler 5. sırada (% 9,2) ve "güvenilen kurum" sorusunda da 4. sırada (% 9,4). Türkiye insanı sosyal adalet talebinde 'adalet sisteminin talebine karşılık iyi işlemediğinin de farkında'.

3. Zayıf ve savunmasız gruplar

Anketin genel sonuçlarına bakıldığında Türkiye insanı insan hakları çerçevesinde ihlali diğerlerine göre daha açık grupların ilk ikisini evrensel çerçeveye de uygun olarak doğru sıralamış. Yoksulların (% 29) başı çektiği "en çok kimlerin, grupların hakkı ihlal ediliyor" sıralamasına ikinci olarak kadınları (% 14,3) koymuş. Daha sonrasında

sektörel diye ayrılan çalışan kesimin 3. sırada % 13,9 oranıyla olması, işveren ve çalışan ilişkisindeki beklentilerde problem olduğunu ve yaşanan ihlalin algılanışındaki öneminin göstergesi.

Son yıllarda gündemin en önemli konusu olan Kürtlerin grup olarak 4. sırada % 8,5 oranıyla (ankete göre 6. sırada, diğerleri % 10,6 ve fikrim yoktan % 10,6 sonra geliyor) olması zayıf ve savunmasız grupların algılanışında Türkiye insanı nüfussal/sayısal sıralama açısından doğru yerleştiriyor. Fakat yaşanan ihlallerin kapsama alanı açısından Kürtlerin daha yüksek oranlar alması beklenirdi. Benzer bir durumu başka bir soruda yine görüyoruz. "En çok hangisinin insan hakları ihlali ile karşı karşıya olduğu" sorulduğunda yine doğru olarak yoksullar % 47,8, kadınlar % 36,7 ilk iki sırada yer alırken 3. sıraya % 21,2 ile türbanlıların olması bireyin önceliklerinde içinde bulunduğu veya kendine daha yakın bulunduğu grupları seçmiş olabileceğini düşündürüyor. Kürtlerin 4. sıraya % 14,4 ile ve Alevilerin 5. sıraya % 7,7 ile yerleşmesi etnik ve dinsel ayrımcılığın Türkiye insanı tarafından algılandığını fakat yukarıda anadil konusunda belirtildiği gibi algısında kendine yakın olanı onayladığını yine görüyoruz.

Yine anketin başka bir sorusunda "kişinin birebir yaşadığı ayrımcılık" sorusuna verilen cevaplar zayıf ve savunmasız gurupların listesiyle örtüşüyor. Bu listede başörtüsünden dolayı % 3,7 ile inancından dolayı % 5,4'ün toplamı din ve vicdan özgürlüğünde bireyin daha duyarlı olduğunu ve birebir ayrımcılık yaşadığını da gösteriyor. Aynı soruda etnik kimliğinden dolayı ayrımcılığa uğrayışı sadece % 4,1 oranında. Cinsiyetinden dolayı % 9,4, fikirlerinden dolayı % 10,8 ve hayat tarzından dolayı % 9 ayrımcılığa uğramış olduğunu belirten gruplarda göz önüne aldığımızda, toplumda "cinsiyet, dini inanç, fikir, etnik kimlik, hayat tarzı çerçevesinde farklılıklara karşı anlayışın düşüklüğünün ve ötekileştirmenin" toplumun neredeyse yarısının bireysel yaşam alanında yoğun hissettiğini görebiliyoruz.

Bu bölümde 'kadınlar' ile ilgili çıkan sonuçların Türkiye insanının "kadının her alanda uğradığı ayrımcılığı" net olarak algıladığının göstergesi olması, insan haklarını en çok ihlal edenler listesine 'erkekleri' 2. sıraya yerleştirmesiyle birbirini tamamlıyor. Ayrıca yukarıda çocuk hakları ile ilgili çıkan sonuçla birleştirildiğinde, kadınların ve çocukların toplumun en zayıf ve savunmasız gruplarında olmasını "hakları ve özgürlükleri olan birey" olarak kabullenilişindeki problemleri bir kez daha onaylıyor. Aile içi şiddet (bu anketin araştırma konusu olmasa da) kadın ve çocuklar ile ilgili alt bulgularla bir kez daha ortaya çıkıyor.

4. Ana Aktörler

İnsan hakları çerçevesinde en öncelikle devlet ve kurumları sonrasında ana aktörler olarak saydığımız sivil toplum örgütleri, medya, şirketler, uluslararası organizasyonlar ve mahkemeler, üniversiteler. Türkiye insanı devletin ve kurumlarının rolünü insan hakları teşvik ve korumada net olarak algılıyor. Fakat yukarıda da belirtildiği gibi adalet sistemine güven konusundaki problem demokratikleşme çalışmalarının öncelikli alanını da tespit ediyor.

Bu bölümde en çarpıcı sonuçlardan bir tanesi Türkiye insanının medya ile ilişkisi. Bir taraftan insan haklarını en çok medya aracılığıyla öğrendiğini - medya 45,5% oranıyla listenin başında iken, en çok insan hakları ihlalini yapanlar listesinin 2. sırasına yine medyayı koyması - medya % 25,5 oranı ile % 29,8 ile 1. sırada olan devletten sonra geliyor. Yine 'sorumlu kurumlar' listesinde medya % 1 oranında ve 'güvenilen kurumlar' listesinde % 0,4 ile listenin en sonlarında. Medyanın insan haklarının öğrenilmesindeki önemli rolü ile ihaleci ve güvenilmez bulunması "medya ve insan hakları- meydanın sosyal sorumluluğu" çalışmalarının Türkiye'de dikkate alınması gerektiği toplum tarafından da destekliyor.

Sivil toplum örgütlerinin ve uluslararası organizasyon ve kurumların insan hakları çalışmalarındaki rolünün Türkiye insanı tarafından net algılanmadığı ve iletişimsel problem olduğu da sonuçlarda açıkça görülüyor. Özellikle sivil toplum örgütlerinin insan haklarının korunması ve teşvik edilmesindeki rolünün tespitinde % 0,7 oranıyla medyadan (% 1,1) sonra listenin sonlarında olması düşündürücü.

Yine aynı bölümde uluslararası organizasyon ve kurumların insan hakları koruma ve teşvikte oynadıkları rolün sivil toplum örgütleri ile benzer sonuçlar çıkarması dikkat çekiyor. Ayrıca 65,8% oranında "iç işlerimize karışmak, bizi karıştırmak, bölmek için insan haklarını kullanıyorlar" sonucunun çıkması Türkiye insanının insan haklarını koruma ve teşvikte uluslararası mekanizmaların rolü ile ilgili iletişimsel problemi olduğunu ortaya koyuyor.

Şirketlerin rolü ise insan haklarını ihlal eden kurumlar listesinde 5. sırada % 12,1 oranıyla polisten % 13,2 sonra sıralanıyor. Ayrıca toplum şirketlerin insan haklarının korunmasındaki rolünü % 59,7 oranıyla net olarak destekliyor. "En çok hangi grupların hakkı ihlal ediliyor" sorusunda 'sektörel' yani işçinin, memurun, emekçinin 3. sırada % 13,9 oranıyla yoksullar ve kadınlardan sonra gelmesi de şirketlerin/işverenin insan hakları çerçevesinde toplumda önemli bir rolü ve beklentisi olduğunu gösteriyor. Sonuçlar toplumun şirketlerden kurumsal sosyal sorumluluk çerçevesindeki çalışmalarından insan hakları bazlı beklentilerinin olduğunu bir bakıma onaylıyor. Global olan bu trendin Türkiye insanı tarafından da fark edilişi araştırmanın pozitif sonuçlarından birisi olarak karşımıza çıkıyor.

5. İnsan hakları kültürü

İnsan hakları kültürü açısından toplum bireysel sorumluluğunu "bir komşunun bir hakkı ihlal edilse, benim de bu konuda birseller yapmam gerekir" sorusuna % 93,1 oranıyla doğru cevabını vererek farkındalığını gösteriyor. Fakat yukarıda farklı bölümlerde kısaca bahsettiğimiz gibi insan haklarını ayırım gözetmeksizin insani bakış açısının hem eğitimle hem de duygudaşlık kurma çalışmalarıyla pekiştirilmesi gerekiyor. Özellikle duygudaşlık ve algının objektifliğini kurma konusunda liderlerin rolü çok önemli. Toplum insan hakları konusunda en güvendiği kişiyi % 23,8 ile Başbakanı seçerek aslında bu misyonu liderlerden beklediğini de onaylıyor.

Anketin genelinde ortaya çıkan en önemli bulgu, Türkiye insanının temel insan hakları eğitimi ve bilgilendirilmesi için gerekli araçlardan ciddi anlamda yoksun olduğu. Fakat bu

yetersizliğin içinde toplum bu anketle insan hakları algısının düşünölen ortalamasının şaşkırtıcı derecede çok üstünde olduğunu ispatlıyor. Bu bağlamda yukarıda not edilen önemli noktaları göz önüne alarak öncelikle toplumsal eğitim araçlarının çoğaltılması için çalışmaların yapılması gerekiyor. Özellikle Türkiye'nin yeni anayasasını tartıştığı bu dönemde toplumun sosyal adalet çerçevesinde devletten beklentileri ve adalet sisteminin yeniden yapılandırılması öncelikli sırada yer alıyor. Bu çalışmalar öncelikle insan haklarının eğitim sistemine yoğun bir şekilde bütünleşmiş hale getirilmesinden, ana aktörlerin insan hakları çerçevesinde görevleri ve rollerini üstlenmesi ile pekiştirilebilir. Toplumsal bilinçlendirme kampanyalarıyla da önemli pozitif sonuçlar çıkarılabilir.

Son olarak, toplumun insan hakları konusunda sürekli ilerleme içinde olmamız gerektiğine inancı fakat bunun temkinli bir şekilde uygulamaya geçirilmesi algısına (% 57,1) dikkat çekmek gerekiyor. Yukarıda bahsedilen insan hakları eğitimi, adalet sistemindeki yapılandırma ve liderlerin insan hakları kültüründeki rolleri ile pozitif bir ilişileşim yapacağı ve değişimlerin en kısa zamanda yapılması için toplumsal bir beklenti yaratacağı kaçınılmaz görünüyor.

3. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ

3.1. Araştırmanın Genel Tanımı

Bu raporun dayanağı olan araştırma, KONDA Barometresi aboneleri için, KONDA Araştırma ve Danışmanlık Ltd. Şti. tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın saha çalışması 9 – 10 Haziran 2012 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu rapor, Türkiye'deki 18 yaş üstü yetişkin nüfusun, saha çalışmasının yapıldığı günlerdeki siyasal eğilimlerini, tercihleri ve profillerini yansıtmaktadır.

Araştırma, Türkiye'nin 18 yaş üstü yetişkin nüfusunu temsil edecek deneklerin tercihlerindeki eğilim ve değişimleri belirlemek ve izlemek için tasarlanmış ve uygulanmıştır.

Araştırmanın bulgularının hata payı, yüzde 95 güven aralığında +/- 2, yüzde 99 güven aralığında yüzde +/- 2,6'dır.

3.2. Örneklem

Örneklem, ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine dayalı mahalle ve köylerin nüfus büyüklükleri ve eğitim seviyeleri verileri ile 12 Haziran 2011 genel seçimlerinin mahalle ve köy sonuçları katmanlandırılarak hazırlanmıştır.

Yerleşim yerleri önce kırsal/kent/metropol olarak ayrıştırılmış ve 12 bölge esas alınarak örneklem tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında 27 ilin merkez dâhil 93 ilçesine bağlı 150 mahalle ve köyünde 2559 kişiyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Gidilen il	27
Gidilen ilçe	93
Gidilen mahalle/köy	150
Görüşülen denek	2559

Her bir mahallede gerçekleştirilen 18 anket için yaş ve cinsiyet kotası uygulanmıştır.

Yaş grubu	Kadın	Erkek
18-28 yaş	3 denek	3 denek
29-44 yaş	3 denek	3 denek
44 yaş ve üstü	3 denek	3 denek

	Düzey 1 (12 bölge)	Gidilen iller
1	İstanbul	İstanbul
2	Batı Marmara	Balıkesir, Tekirdağ
3	Ege	İzmir, Manisa, Denizli
4	Doğu Marmara	Bursa, Eskişehir, Kocaeli
5	Batı Anadolu	Ankara, Konya
6	Akdeniz	Antalya, Adana, Hatay, Mersin
7	Orta Anadolu	Kayseri, Sivas, Niğde
8	Batı Karadeniz	Samsun, Bartın
9	Doğu Karadeniz	Trabzon
10	Kuzeydoğu Anadolu	Kars
11	Ortadoğu Anadolu	Malatya, Tunceli
12	Güneydoğu Anadolu	Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır

Görüşülen deneklerin bölgelere ve yerleşim yerleri türüne göre dağılımı aşağıdaki tablodadır.

	Anketin yapıldığı bölge	Kır	Kent	Metropol	Toplam
1	İstanbul			17,5	17,5
2	Batı Marmara	2,1	3,5		5,6
3	Ege	4,1	4,9	5,4	14,5
4	Doğu Marmara	1,4	2,8	5,6	9,8
5	Batı Anadolu	0,7		10,6	11,3
6	Akdeniz	3,6	2,4	6,3	12,3
7	Orta Anadolu	1,4	2,1	1,4	4,9
8	Batı Karadeniz	2,8	3,6		6,4
9	Doğu Karadeniz	1,1	2,1		3,2
10	Kuzeydoğu Anadolu	1,4			1,4
11	Ortadoğu Anadolu	1,4	2,1		3,5
12	Güneydoğu Anadolu	2,1	3,3	4,2	9,6
	Türkiye	22,0	26,8	51,1	100,0

4. TÜM CEVAP DAĞILIMLARI

4.1. Deneklerin Profili

Cinsiyet	Yüzde
Kadın	49,1
Erkek	50,9
Toplam	100,0

Yaş	Yüzde
18 - 28 yaş	29,9
29 - 43 yaş	35,5
44+ yaş	34,6
Toplam	100,0

Eğitim durumu	Yüzde
Okuryazar değil	5,4
Diplomasız okur	3,6
İlkokul mezunu	37,7
Ortaokul mezunu	14,5
Lise mezunu	26,2
Üniversite mezunu	11,8
Yüksek lisans / Doktora	,8
Toplam	100,0

Aylık hane geliri	Yüzde
300 TL ve altı	3,6
301 - 700 TL	14,4
701 - 1200 TL	39,4
1201 - 2000 TL	29,4
2001 - 3000 TL	8,4
3000 TL ve üstü	4,7
Toplam	100,0

Bu evde / Hanede kaç kişi oturuyor (çocuklar dahil)?	Yüzde
1 - 2 kişi	14,2
3 - 5 kişi	69,1
6 - 8 kişi	14,4
9+ kişi	2,4
Toplam	100,0

Eşiniz veya siz, sokağa çıkarken başınızı örtüyor musunuz? Nasıl örtüyorsunuz?	Yüzde
Örtmüyor	30,0
Başörtüsü	47,7
Türban	8,8
Çarşaf, peçe	,4
Bekâr erkek	13,0
Toplam	100,0

Hepimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız, ama değişik etnik kökenlerden olabiliriz; Siz kendinizi, kimliğinizi ne olarak biliyorsunuz veya hissediyorsunuz?	Yüzde
Türk	85,1
Kürt-Zaza	11,7
Arap	0,7
Diğer	2,6
Toplam	100,0

Kendinizi ait hissettiğiniz dininiz ve mezhebiniz aşağıdakilerden hangisidir?	Yüzde
Sünni Müslüman	91,4
Alevi Müslüman	6,0
Diğer Müslüman	1,5
Diğer	1,1
Toplam	100,0

Dindarlık açısından kendinizi aşağıda okuyacaklarımdan hangisiyle tarif edersiniz?	Yüzde
İnançsız	1,8
İnançlı	31,9
Dindar	56,4
Sofu	9,8
Toplam	100,0

Hayat tarzı kümesi	Yüzde
Modern	27,7
Geleneksel muhafazakar	46,0
Dindar muhafazakar	26,3
Toplam	100,0

Çalışma durumu	Yüzde
Devlet memuru	5,0
Özel sektör	4,8
İşçi	11,0
Küçük esnaf	6,8
Tüccar / sanayici / işadamı	,3
Serbest meslek	1,5
Marjinal sektör	,7
Çiftçi, ziraatçı, hayvancı	4,3
Çalışıyor, diğer	5,1
Emekli	11,6
Ev kadını	33,8
Öğrenci	8,2
İşsiz, iş arıyor	5,3
Çalışamaz halde	1,6
Toplam	100,0

Haberleri seyretmek için en fazla hangi TV kanalını tercih ediyorsunuz?	Yüzde
Kanal D	18,3
ATV	14,2
TRT 1	10,9
Fox TV	9,2
Show TV	8,5
Samanyolu	7,8
NTV	6,4
Kanal 7	4,1
Star	4,0
Habertürk	3,8
Cnn Türk	3,1
TRT 2	1,6
Flash TV	1,1
Yerel Kanallar	,9
Kanaltürk	,9
Cem TV	,8
Roj TV	,8
TGRT Haber	,7
TRT 6 (ŞEŞ)	,4
Diğer kanallar	2,5
Toplam	100,0

Doğum yeri	Yüzde
İstanbul	6,1
Batı Marmara	5,3
Ege	13,1
Doğu Marmara	8,1
Batı Anadolu	7,6
Akdeniz	10,4
Orta Anadolu	8,4
Batı Karadeniz	9,4
Doğu Karadeniz	7,0
Kuzeydoğu Anadolu	5,0
Ortadoğu Anadolu	5,9
Güneydoğu Anadolu	12,4
Yurtdışı	1,2
Toplam	100,0

Anketin yapıldığı bölge	Yüzde
İstanbul	17,5
Batı Marmara	5,6
Ege	14,5
Doğu Marmara	9,8
Batı Anadolu	11,3
Akdeniz	12,3
Orta Anadolu	4,9
Batı Karadeniz	6,4
Doğu Karadeniz	3,2
Kuzeydoğu Anadolu	1,4
Ortadoğu Anadolu	3,5
Güneydoğu Anadolu	9,6
Toplam	100,0

Yerleşim kodu	Yüzde
Kır	22,0
Kent	26,8
Metropol	51,1
Toplam	100,0

Oturulan evin tipi	Yüzde
Geleneksel ev	37,4
Varoş	8,4
Standart kentsel alan	50,5
Lüks konut	3,7
Toplam	100,0

4.2. İnsan Hakları Algısı

Sizce her insanın sırf insan olduğu için temel hakları var mıdır?	Yüzde
Evet	95,0
Hayır	5,0
Toplam	100,0

İnsan hakları ne demek?	Yüzde
Özgürlük	33,1
İnsan olabilme, yaşam hakkı	12,4
Hak arama	8,4
Eşitlik	8,3
Doğuştan gelen haklar	6,9
Bir arada yaşama	6,5
Kanunen verilen haklar	3,2
Diğer	4,6
İnsan hakları yoktur	1,6
Cevap yok / Bilmiyor	15,1
Toplam	100,0

Her vatandaşın sağlık hizmetlerinden eşit ve adil biçimde yararlanma hakkı vardır.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	,7
Yanlış	1,5
Ne doğru ne yanlış	1,8
Doğru	52,6
Kesinlikle doğru	43,4
Toplam	100,0

Ev edinebilmek için yeterli geliri olmayanlara devlet gerekirse vergileri artırarak yardım etmelidir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	7,2
Yanlış	26,9
Ne doğru ne yanlış	11,1
Doğru	38,0
Kesinlikle doğru	16,8
Toplam	100,0

Türk-Kürt, Sünni-Alevi, kadın-erkek, fakir-zengin, herkes fark gözetmeksizin eşit olmalıdır.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	,2
Yanlış	1,6
Ne doğru ne yanlış	2,2
Doğru	54,9
Kesinlikle doğru	41,1
Toplam	100,0

Türk-Kürt, Sünni-Alevi, kadın-erkek, fakir-zengin, herkes mahkemede adil yargılanabilmelidir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	,2
Yanlış	1,0
Ne doğru ne yanlış	1,8
Doğru	54,4
Kesinlikle doğru	42,7
Toplam	100,0

Sizce bir insan hayatının hangi noktasında kendi haklarına sahip olmaya başlar?	Yüzde
Anne rahmine düştüğünde	25,3
Doğduğunda	26,9
Ergenlik çağına geldiğinde	9,9
Evlendiğinde	6,3
18 yaşından sonra	31,6
Toplam	100,0

Her insanın, temel hakları mı vardır, yoksa devletin insanlara verdiği, bahsettiği bir şey midir?	Yüzde
Kesinlikle herkesin temel hakları var	59,1
Herkesin temel hakları var	27,4
Fikrim yok - bilmiyorum	3,6
Hakları devlet verir	7,6
Kesinlikle hakları devlet verir	2,3
Toplam	100,0

En çok kimlerin, hangi grupların hakkı ihlal ediliyor?	Yüzde
Yoksullar	29,0
Kadınlar	14,3
Sektörel	13,9
Kürtler	8,5
Toplumsal dışlanmışlar	5,4
Dini ötekiler	4,3
Güçsüzler	3,5
Diğer	10,6
Fikri yok / cevap yok	10,6
Toplam	100,0

Türkiye'de en çok kimlerin, hangi grupların hakkı ihlal ediliyor?	Yüzde
Kadınlar	36,7
Kürtler	14,4
Aleviler	7,7
Yoksullar	47,8
Türbanlılar	21,1
Toplam	100,0

Kendinizi insan hakları ihlali ile karşı karşıya olan gruplardan birinin bir parçası olarak görüyor musunuz?	Yüzde
Evet	31,8
Bazen	26,7
Hayır	41,5
Toplam	100,0

Herhangi bir nedenden dolayı ayrımcılığa uğradınız mı?	Yüzde
Cinsiyetinden dolayı	9,4
İnancından dolayı	5,4
Etnik kimliğinden dolayı	6,9
Başörtünden dolayı	3,7
Fikirlerimden dolayı	10,8
Hayat tarzından dolayı	9,0
Ayrımcılığa uğramadım	57,6
Toplam	

Başörtülü kadınlar istedikleri işte çalışabilir.	Yüzde
Kesinlikle Yanlış	1,7
Yanlış	7,3
Ne doğru ne yanlış	6,4
Doğru	58,4
Kesinlikle doğru	26,2
Toplam	100,0

Almanya'daki Türk çocuklarının anadilleri olan Türkçe eğitim alamaması insan hakları ihlalidir.	Yüzde
Kesinlikle Yanlış	1,1
Yanlış	7,8
Ne doğru ne yanlış	9,7
Doğru	58,5
Kesinlikle doğru	22,8
Toplam	100,0

Protesto için toplanan öğrencilere veya grev için toplanan işçilere biber gazı sıkmak insan hakları ihlalidir.	Yüzde
Kesinlikle Yanlış	2,0
Yanlış	14,0
Ne doğru ne yanlış	16,6
Doğru	47,6
Kesinlikle doğru	19,8
Toplam	100,0

Yoksul kesimlerde çocukların düzgün eğitim alamaması, insan hakları ihlalidir.	Yüzde
Kesinlikle Yanlış	,4
Yanlış	3,1
Ne doğru ne yanlış	3,6
Doğru	62,1
Kesinlikle doğru	30,7
Toplam	100,0

Terör zanlısı olsa bile mahkumlara işkence yapılması insan hakkı ihlalidir.	Yüzde
Kesinlikle Yanlış	6,4
Yanlış	20,3
Ne doğru ne yanlış	15,1
Doğru	42,6
Kesinlikle doğru	15,6
Toplam	100,0

Şiddeti övmedikçe, herkes fikrini istediği gibi ifade edebilmeli, bundan dolayı cezalandırılmamalıdır.	Yüzde
Kesinlikle Yanlış	,6
Yanlış	3,6
Ne doğru ne yanlış	6,8
Doğru	62,6
Kesinlikle doğru	26,4
Toplam	100,0

Davaların uzun süre sonuçlanmaması, uzaması insan hakkı ihlalidir.	Yüzde
Kesinlikle Yanlış	,8
Yanlış	3,9
Ne doğru ne yanlış	9,3
Doğru	60,4
Kesinlikle doğru	25,6
Toplam	100,0

Türkiye'deki Kürt çocuklarının anadilleri olan Kürtçe eğitim alamaması insan hakları ihlalidir.	Yüzde
Kesinlikle Yanlış	7,4
Yanlış	29,3
Ne doğru ne yanlış	16,4
Doğru	34,2
Kesinlikle doğru	12,8
Toplam	100,0

Bir komşumun bir hakkı ihlal edilse, benim de bu konuda birşeyler yapmam gerekir.	Yüzde
Kesinlikle Yanlış	,3
Yanlış	1,5
Ne doğru ne yanlış	5,1
Doğru	67,6
Kesinlikle doğru	25,5
Toplam	100,0

İnsan hakları, hem her bir bireyin hem de insanlığın ilerlemesi, gelişmesi için gerekli bir önkoşuldur.	Yüzde
Kesinlikle Yanlış	,2
Yanlış	,7
Ne doğru ne yanlış	3,1
Doğru	64,4
Kesinlikle doğru	31,6
Toplam	100,0

İnsan haklarınızı temin etme ve koruma görevi esasen hangi kurumun ana sorumluluğudur?	Yüzde
Meclisin	12,6
Hükümetin	23,4
Mahkemelerin	8,8
Devletin kurumlarının	21,8
Siyasi Partilerin	1,5
Şirketlerin	,1
Derneklerin - vakıfların	,6
Medyanın	1,0
Hepsinin	30,2
Toplam	100,0

İnsan haklarınızı koruması ve teşvik etmesi açısından, hangi kuruma güveniyorsunuz?	Yüzde
Cumhurbaşkanı	9,2
Başbakan	21,5
Meclis	13,7
Ulusal mahkemeler	9,9
Polis-Asker	8,0
Birleşmiş Milletler	1,0
Avrupa Birliği	1,8
Karakol	1,0
Savcılık	2,8
Muhtar	,3
Siyasetçiler	1,6
Avukatlar	1,0
Medya	,4
Parti teşkilatlar	,6
Hiç kimse	27,3
Toplam	100,0

En çok insan hakları ihlali yapanlar sizce kimler?	Yüzde
Erkekler	14,1
Polis	13,2
Asker	5,3
Devlet	29,8
Şirketler	12,1
Medya	25,5
Toplam	100,0

İnsan haklarının korunmasında şirketlerin sorumluluğu olduğunu düşünüyor musunuz?	Yüzde
Evet	59,7
Hayır	40,3
Toplam	100,0

Uluslararası kurumlar Türkiye’de insan hakları konusunda çalışıyorlar. bu durumu hangi cümle daha iyi açıklıyor?	Yüzde
İç işlerimize karışmak, bizi karıştırmak, bölmek için insan haklarını bahane ediyorlar	65,8
İnsan haklarının gelişmesi için uğraşıyorlar, yardım ediyorlar	34,2
Toplam	100,0

İnsan haklarını devletin temin etmesi ve koruması bakımından devlete 5 üzerinden kaç not verirsiniz?	Yüzde
1	17,7
2	16,0
3	30,7
4	20,2
5	15,3
Toplam	100,0

Haklarınız nerede yazıyor?	Yüzde
Anayasa	34,1
Kanunlarda	6,5
Devlet kurumlarında	4,3
Kitaplarda / hukukta / medyada	4,1
AİHM / İnsan Hakları Evrensel Beyannameinde	2,7
Diğer	5,0
Hiç bir yerde yazmıyor	6,6
Bilmiyor	25,2
Cevap yok	11,4
Toplam	100,0

İnsan haklarınızı nereden öğreniyorsunuz?	Yüzde
Anayasa	22,5
Okul	8,5
Gazeteler	13,2
Kitaplar	6,3
Televizyondaki tartışmalar	45,5
Aile	4,7
Çevremde konuşulanlar	11,5
Toplam	

Kişisel haklarınızın ihlal edilmesi durumunda nereye başvurursunuz?	Yüzde
Polis, jandarma, karakol veya asker	31,4
Mahkeme, savcılık	54,3
Muhtar, il meclisi, milletvekili	1,5
Avukat	5,4
Ailem, eş, dost	3,2
Bilmiyorum	4,3
Toplam	100,0

Türkiye'nin insan hakları konusunda sürekli ilerleme içinde olabilmesi için, sizce şimdi okuyacaklarımdan hangisi doğru?	Yüzde
Girişken davranmalı, yarın sabah hepsini uygulamaya geçirmeliyiz.	36,9
Temkinli davranmalı, bu işleri yavaş yavaş, adım adım halletmeliyiz.	57,1
İlerleme içinde olmamız gerektiğine inanmıyorum, durumu yeterli.	6,1
Toplam	100,0

Yıldızposta Caddesi
Çiğdem Apt. No:11 D:6
Esentepe - Şişli / İstanbul
Tel: 212 275 17 66
Faks: 212 275 17 68

www.konda.com.tr
<http://twitter.com/kondaarastirma>